

De arte natandi libri duo, quorum prior regulas ipsius artis, posterior vero praxin demonstrationemque continet / [Everard Digby].

Contributors

Digby, Everard, approximately 1551-1605.

Publication/Creation

London : T. Dawson, 1587.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/y2ydjanb>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

DE
ARTE
NAT-
ANDI

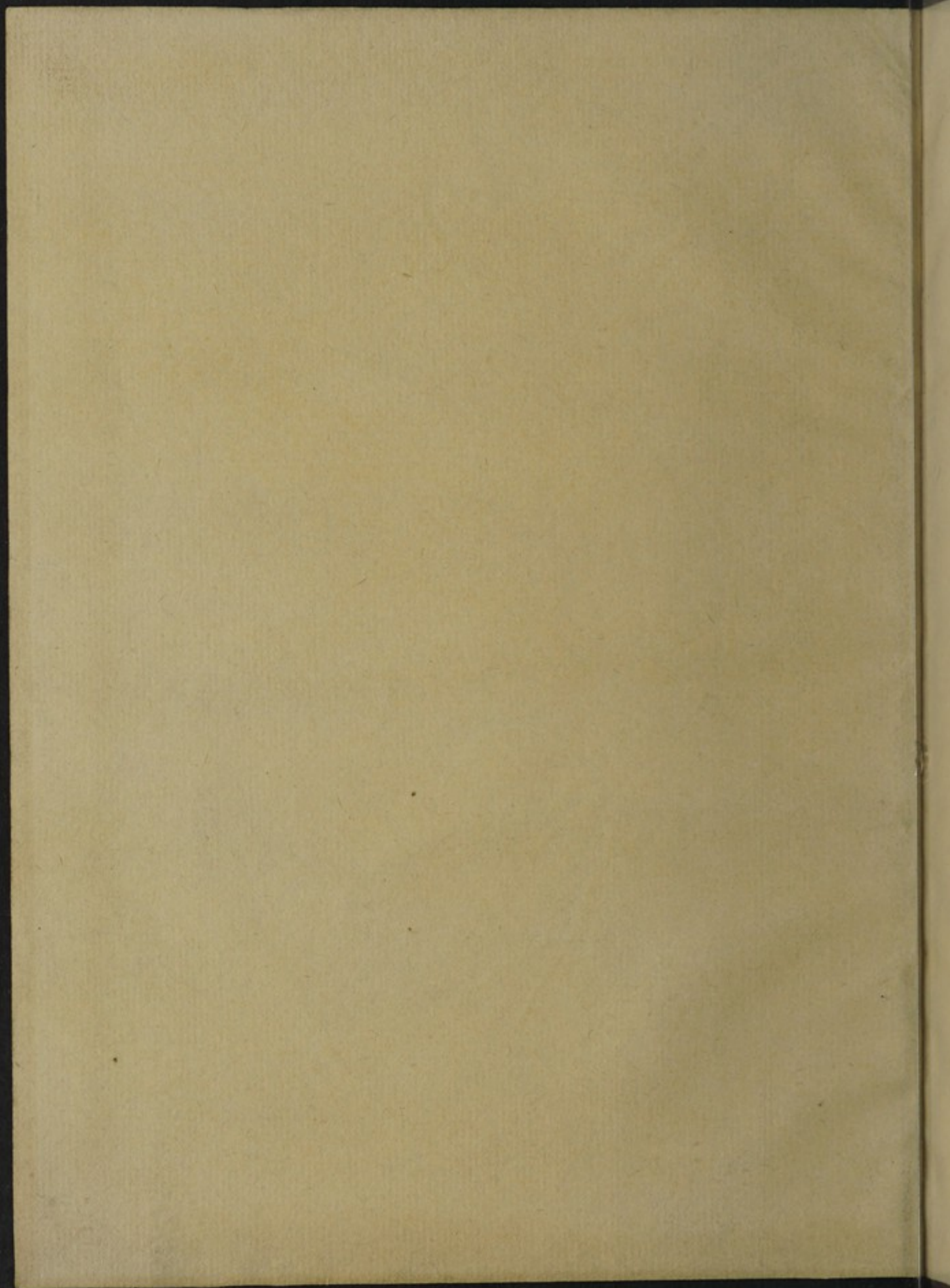

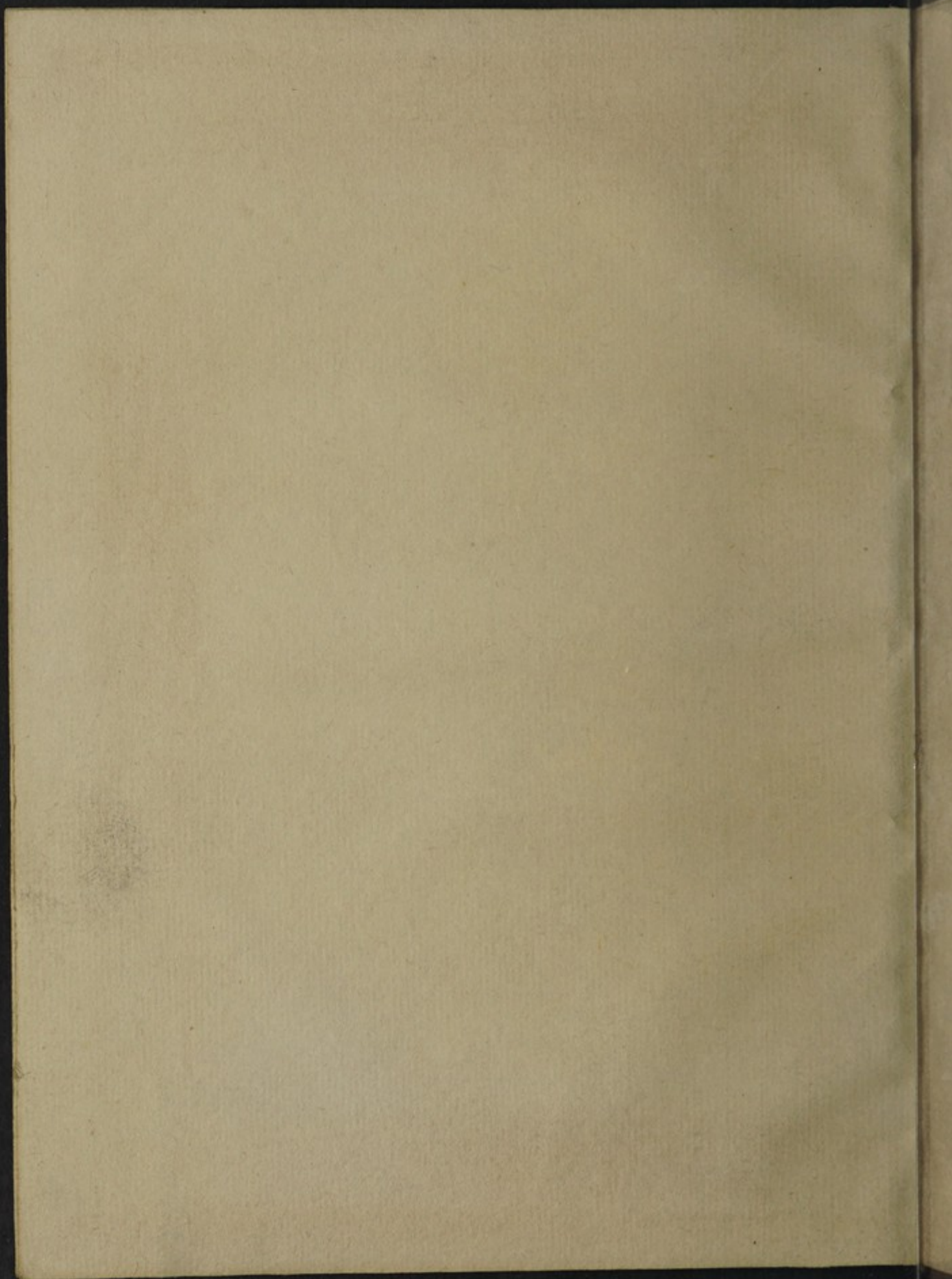

1754

O. xvii. n. 16/

S.T.C. 6839.

DE ARTE NATANDI
Libri duo, quorum Prior regulas ipsius
artis, posterior verò praxin demon-
strationemque continet.

Authore EVERARDO DYGBEIO Anglo
in artibus Magistro.

LONDINI
Excudebat Thomas Dawson.

1587.

London
Printed by Thomas Dawson

Ex imio & illustissimo Viro Ricardo

Wourtleio Armigero, clarissimo musa-

rum alumno : Euerardus Digbeius veram fælici-
tatem,

Trum rem tantilli momēti nomni tno dicare, & ingrauescente calamo meo artem natandi ex infimo ignorantia obliuionisque puluere erigere commiteter; diu mecum (Wortleie dignissime) multumque dubitavi. Quoties enim vel ætatem meam paulò prouectiorem vel animi tui amplitudinem, veramque dignitatem impensius mecum cogitabam: toties opinione istac tacitaque cogitatione, ætate nostra & genoroso animo vestro indigna (idque non sine iusta multorum reprehensione doctorum atque prudentium) tacitus mecum planè me errasse diuinaui. Quid enim leuius aspectu, confirmatæ ætatis vero, togæ & musarum alumno, liquidis ludente vndis, & pueriliter molli aquarum superficie debacchante? quid poenitentiaconiunctius Socraticæ, quidue imprudentius, quàm solida firmaque globi terrestris relicta certitudine, inconstanti aquarum liquori, huc illucque fluenti ac vaci lanti succumbere? Quid oculis tuis clarissimis inusitatus, aut euenire solet insolentius, donis hisce tam ille pidis? Quid auribus absonatius, coelestis studiosum sophia, auram anhelantem ætheream, tricis repentè implicari puerilibus, artemque ornare natandi? Solita tamen & facilè consueta humanitate tua perfunctus (mihi ante omnes musis celebrande Wortleie) si quæ tibi etsi incondite, etsi exiliter, ieiunoque calamo, crassa etsi pinguique Minerna, gratæ tamen sub imaginæ mentis dicaero, oculis æquis illustrabis: facilè intelliges, me togatam his liniolis salutare senectutem, non curuam non decrepitam, non anilem artium liberalium desuetudinem, sed maesta virtute & gloriosa fronde, mensis Maij instar Appollinisque lauri efflorescentem, iuuentutē Anglicanam: præpuè verò & præ alijs vestram, vestrique animi veram expressamque imaginem *Cantabrigiensem*. Quæ vt quondam tibi puerilibus nondum soluto vinculis & laxato generosæ educationis clarum specimen (frequenter edidit: ita hodie pristina non oblita fæcunditatis musæuè prioris, cæteris si non

ΕΠΙΣΤΟΛΑ

præluet musarum nutricibus, lucet tamen omnibus & euidenter claret, Martis ac Mineruæ, togæ, bellicque serij & ludi, multò maxime studiosa vndique oculis omnium alteram scientiam indagantium, lumen præbens serenum, radij Titani instar vnicuique coruscans. Huic ego qui quondam altam ἀναλύσεως θεωρίαν, idque *Cantabrigia* ordine approbante Senatorio, ausculante clara claræ iuventutis corona, garriente nuper enata noui dogmatis secta canina, publicè explanaui, hodiè amæniores musas affectans, viam, qua repentinam aquarum perniciem, omnemque lymphatici discriminis anxietatem, quouis tempore quouis loco, quouis denique casu aut periculo arte superare possint, describere, opus gratum futurum, tibi verò non iniucundum, sæpè mecum multūque existimaui. Quibus autem præ studij priuati enixione sedula ac solerti, vel alta rerum arcanarum speculatione, vel serenæ mentis intentione, sacræque sophiæ praxi, vel Academicorum consuetudine, vel augusta reip. administratione, vel rerum familiarium vitæque priuatæ varietate ac vicissitudine, exiguis non licet adesse rebus tempore & vacare: doctissimi illi gauiissimique viri, non inuidebunt (spero) his nostris quàm minimis, imò mirantur potiùs, quòd alta Sicelidum relictæ rupe, pristinaque maiora canendi consuetudine, tandem aliquando humiles nostra non erubuit Lymphashabitare *Thalia*. Quòd si assiduam temporis circumuolutionem & diuturnam, animo complectamur, & poenitere tanti non ememus: minimè nobis erit obscurum discipulum prioris esse posteriorem diem nec multum a salute mactæ virtute adolescentiū abhorrere, si sapientis senectutis plena auscultent monita, figant firmiter maiorum suorum institutis vestigia sua. qui quidem dum illarum affines esse rerum volunt, quas fert adolescentia, tandem magno suo cum dispendio, & experientia penitenti, verè intelligunt a senis ore verbum salutare dilapsum illud: Experto crede. Atque hac in re vt quòd verè sentio, liberè dicam, & in conclusione minimi prælij, maximi momenti sententiam vt præcipitem: in scientijs singulis, omniq; recta vitæ ratione inchoanda, instituendaque, eiusdem expertos si sequamur, a recto veræ virtutis tramite nunquā aberrabimus. Quo quidē sententiæ veræ & omninò salutaris monitu, altius paulo in pectus nostrum demisso, non minori cum dolore nostro in timaq; animi acerbitate, quàm totius reipub. detrimento & exitio comperiemus, nullum vnquam telam asperius lateribus eius fuisse

DEDICATORIA.

fuisse infixū, nullum periculū infestius, nullū malū calamitosius, nullum venenum tetrius aut virulentius, eidem vnquam contingisse, quā cum relicto patrum salutari consilio ac sapiente procax audaxque iuuenilis ardor, omnia noua nouato ignorantiae ritu docere non erubuit. O praeclarā maiorū peritiā, & in omni facultate eximiam certitudinem, cuius radius clarus ille quidem & luminosus aditum mihi aperuit ad artem hanc Laconica breuitate describendam, animumque dedit non verecundandi, non dubitandi non mordacis linguae telum venenatum formidandi nondum incaptum opus abijciendi, sed aquas licet profundissimas, artemque ipsam (Neptuno duce) animo forti ac constanti aggrediendi. Eoque magis quod omnes natandi vias, omnes varietates, omnes huius artis conclusiones claris in aquis nonnunquam sum expertus, nihil nostri sequaces moniturus, cuius prius, praecedens non fuerim particeps & praemonstrator peritus. Quod vero simplici natione vel prona vel supina, vel vrinante non contētus, vltiores gradus agilitatis (filum orationis vnā producens) pluresque descripserim: id & huius facultatis alumnus generosē in profundis gestiens, & ipsa ars) quae certam sibi vndique omni molestiae diluendae, omni periculo amouendo omni denique anxietati abstergendae, amolierendaeque viam praemunivit (non modo postulat, verum etiam efflagitat. Cumque hominū inclinatio tam diuersa sit & multiplex, natura tā dissidens ac omnino dissidentanea, cunctaque sub ancipiti pendent mortalia casu & euentu librantur nonnunquam inopinato: multae aquae, & spaciosus amnis amplam nobis artem, certisque regulis ad salutarem vsque vitae huius anae conclusionem deductam ac diriuatam suppeditauere. Quae etsi sub humili orationis amictu, paucisque regulis concisē pertractatis & contextē, compareat: tumida tamen fouet ybera, multoque scientiae laete distenta: institutionē breuem, veram, dilucidam, cuiusque natationis, cuiusque facilitatis & gratiae, cuiusque euasionis, siue ludas in aquis, solusque te oblectes siue cum altero contendas, siue immanissimas bestias adoriare, siue serpentum aconita venenosa diffugas, siue merso lintre, subsidente equo, periclitante teipso, emergere studeas, clara quasi luce soleque meridiano exhibet. habens in summo aquarum discrimine praesens semper auxilium: generi quod det humano & dat nulla scientia largius, nulla citius, nulla salutaris. Quod si nuper enatae facultatis huius, aut saltem calamo nostro ab

EPISTOLA

infimis umbris reuocatae (cum sit iocus recens prorsus ac iuueni-
 lis) recentem vnà lector expectet, & cerebri feratioris authorem
 iuniorem, cuius orationis florem ac viriditatem nondum firmata
 viri abstulit ætas, quique ab aureo ornatae orationis fonte, originē
 redundantem primò deriuaret, primaque *Syracusio* linea luderet
 versu: is vno in conspectu ponat veneranda canitie simul
 ac authoritate poetas Illos nobiles, oratorumque longe principes,
Pyndarum, Æschilum, Homerum, Orpheum, Platonem, Aristotelē,
 aureique fluminis instar reduntantem *Ciceronem*. Qui quidem di-
 ferti senes cerebri deum hominumque ingrauescentis ac ætatis pu-
 erilis, ludi serijque tantas res, tantaque varietate desinentes, vna o-
 rationis temperie, vno calamo, vno penicillo, non sine magna
 omnis posteritatis admiratione, famaue eorum perenni & perpe-
 tua, diuino tanquàm digito de pinxerunt. *Omne tulit punctum qui
 miscuit utile dulci.* Et qui seruata artis cuiusque maturitate, vsuque
 salutari, eius omnes amœnitates, floresque aspectu iucundiores, &
 delectamenti maioris, scientificè simul ac ornate, non inopi vo-
 cum susurro, non inani dicendi contentione, non stridenti personat
 auena; is peritus facultatis suæ est magister; cuius *Sola Sophocleo
 sunt carmina digna cothurno.* At verò colorum fucumque nitoris
 tantum oratione affectare, specie sola delectari & coloris tantum
 pulchritudine, exosculari est umbras pueriles; corpus medullam,
 sanguinem ipsum, prorsus amittere: sine quibus & arefcit prorsus
 scribentis calamus, & legentis nonnunquam vacuum cerebrum fit
 valdeque ieiunum. Multæ palato placent iuuenili dapum varieta-
 tes, quæ digestæ semel & per varias corporis venas diffusæ, sunt
 adeò salutare: multæque multis, multi efferunt laudibus, iuuenes
 dum sunt, quæ senes sæpissimè odio habent, magnoque digna pu-
 tent vituperio. Mihi autem ter senis lymphaticæ huic lationi annis
 dedito fides vlla si est adhibenda, multæ quandā perplacere glo-
 riosæ quasi natandi agilitates ac repentinæ, a quibus, post longam
 iam & annosam experientiam, ictus prorsus horreo declinoque.
Id quemque maxime decet, quod est cuiusque suum maxime: Virilis
 ætatis est prioris temeritatis dolorem præsentem & aculeos senti-
 entis, posteritati salutare dogma inuenire, docere, monere etiam su-
 is vestigijs insistentes, nequando eiusmodi pœnitendi periclitandi-
 que discrimine implicentur? Iuuentutis verò proprium censemus,
 discere, parere, aliorum periculis sapere. Qua tandem strictis
 mani-

DEDICATORIA.

manibus & complicatis, aurea apprehensa catena post multos annos, vita eorum varij discriminis scopulos foeliciter præteruecta, omni cicatrice maculaque nominis ac naturæ immunes, candente salutaris senij cathedra reposta; non pulcrè modò sibi caueant & musis, verum etiam dulci salutaris orationis subsidio, autem alijs reuelent planè diuinam & non nisi summis ingenij, facile imbibendam. Iuuenilis verò in nostris theatro vultus erectio, vocis expressio, inconsiderati cerebri præceps effusio foetusque immaturus, sapientis senis eruditis auribus *Græcis Romanisque* litteris assuetis, quàm sit insipidus, quàm inanis, quàm aridus, quàm omninò vacuus, & sine succo euanidus: nullus est tam incultæ & derelictæ memoriæ senex, nullus tam præcoci ingenij puerulus, quem potest latere. Qui autem huius artis aditum tam apertum iuventuti inuidentes, me a scribendo deterrere student, dum stridente lingua, triuijs sæpe personent, *Ovidiani* simile quiddam illius: *Non benè conueniunt, nec in vna sede morantur,* tanti gradus maiestas, amorque natandi, cuius omnis actio exercitatioque, minimæ æstimationis semper fuit, locus ludus leuitas puerilis: maximo ij vagantur opinionis errore, artēque prorsus ignorant natandi: siquidem minimarum rerum vsu & exercitatione, maximum sæpè reip. salutis, tranquillitatis, honoris denique incrementum, solet affluere. Ars autem natandi, exili etsi exigui codicis volumine sit constricta, arctisque concisæ breuitatis regulis congesta: ipsa tamen per omnes omnium hominum actiones vitæq; recessus liquidò discurrens, vitæ auxilium præsens supeditando, reliquarum facultatum, siue liberalium, siue mechanicarum, vna omnium latissimè patet. Immo vero nullus est tam infans in rep. puer, aut decrepitus senex; nullus tam domi togæ assuetus, armisue foris, nulla fors hominum tanta regij tituli sublimitate enitens, tamuè obscuro loco depressa, cui ipsa in aquis periclitanti (vbi nec opes, nec amici, nec generis claritas, nec omnes omnium nobilium tituli, principumque exercitus, auxilium ferre possunt) foelicem sæpè manum vitæque salutarem præsens non porrigit, *Lyrici* iuxta *Poetæ* illud:

Æquè pauperibus prodest, locupletibus æquè,

Æquè neglectum senibus puerisque nocebit.

Evidentis huius veritatis vsusque simul natandi præ cæteris insignis, clarum nobis & apertum exhibent testimonium, tot quotā-

EPISTOLA

nis aquis *Cantabrigiensibus*, clari generis absorpti iuvenes, & per-
 untes funditus. Qui arte isthac orbatī prorsus ac destituti, horæ
 momento, vitalia simul lumina, & triste nobis & eorum desiderii-
 rum reliquerunt. Horum necem imaturam interitumque violen-
 tum (Humanum cum sit humanis casibus ingemiscere) misericor-
 dia multoties profecutus: dolebam equidem & vehementer ange-
 bar, artem natandi tamdiu tot tantorumque magno cum dispendio
 delituisse orbam, parvam, ignotam. Hinc primum traduxit ori-
 ginem pia isthac erga patriam industria nostra, & brevis tracta-
 tatus huius, regulas paucas, veras, salutare, demonstrationemque
 lucidam ac apertam continentis, calamus noster primum initium
 deriuauit. Quæ quidem quod publicam præcipue salutem, & ge-
 nerose virtutis florem ad optatam maturitatem producere, vitæ-
 que tandem seruare incolumen docet: minimæ artis commodo
 maximo amplissimoque commotus tibi (*Wortleie ornatissime*) op-
 timè de rep. merito, & academicis nostris ascribere, protectioni-
 que vestræ fidissimæ supponere ac submouere, rem non adeo in-
 uenustam æstimaui. Quæ quidem in re intimam animi mei notio-
 nem tibi vt euoluam, amorisque erga te mei, vultum nudum ex-
 pressamque imaginem vt reuelem: minimè tibi obscurum esse ve-
 lim, anteaetæ ætatis vestræ curriculum (quum aliquot retròactis
 annis, clarissimus musarum alumnus in Collegio nostro extitisti)
 tantam etiam speciem, spemque tam splendidam eximie virtutis
 ac inauditæ, oculis nostris clarè expressisse, quantam ego cum re-
 liquis facilius admirari, quàm dignis encomijs, natioq; dictionis
 lumine illustrare potero. Huic magna virtutum diuinarum caterua,
 & gratiarum affatim vndique confluentium fit pedisiqua: musis
 ac Mineruæ mens vestra diuinitus consecrata, scientiæ monumen-
 tis perscrutandis industria singularis, successus paucis annis admi-
 rabilis, incrementum faustum, foelixque ingenij serenitas, animi
 æquitas, morū comitas, in omnibus erga omnes fuma & singularis
 liberalitas, animum mihi irritatum addidere, manumque ad scri-
 bendum velocem. Quæ quidem animi sereni ac salutariter sapien-
 tis dona diuina, splendidi tui pectoris area, tædæ Titaneæ instar
 colluentia, nisi tanta sint, tamque egregio nitore oculis omnium
 (qui vel te norunt, vel animi tui integritatem) prælucentia, quanta
 ego nec arte obumbrare, nec spiritu personare nec lingua exor-
 nare, nec calamo effingere, nec penetrante mentis cogitati-
 one

DEDICATORIA.

one apprehendere possim: lubenti animo veræ virtutis culmen illud diuinum aggrederer, animique celsitudinem illam exili calamo meo pertingere non verecundarer: splendorem quoties intueor, toties vndique mihi acies oculorum est retusa prorsusque restincta. Nolo ergo (*Wortleie* dignissime) amplitudinem vestram verbis extenuare, quam vt velim, exornare, non est facultatis nostræ. Voluntatem me tibi satis magnam esse emetitum (et si rem ipsam nondum videor) tam exigui munusculi nuda præsentatio isthæc (in quo prudentiam potius nostram quam beneuolentiam desideres) apud animum tuum abunde satis cumulatæque testatum relinquet. Quam quidē si boni bellicque consules, eiusque indignitatem animo (vt solebas) amico & perbenigno interpreta- bere, a dubia trepidatione fragillitatis ingenij mei desperatione- que vllius vnquam posthac operis in solem & lucem emittendi forensem, me facile reuocabis. *Vale E. Collegio nostro pridie nonas Maij. Anno Salutis. 1587.*

Tibi sincere addictus

Euerardus Digbeius.

B.

De

ROBERTVS BOOTH.

H *V*mentes ausus glebas animare Prometheus,
 Fertur ab axe poli surripuisse faces:
 Sic mentem a cœlis capiens a pulvere membra,
 Ex viua infelix est homo factus humo.
 Cumque premantur aquis absque arte Prometheos artes,
 Mens metui cedit victaque membra mari.
 Viraque pars certant leuat hæc, grauat illa natantem,
 Tertia, dum certant vincere, vincit aqua.
 Quam licet ex usu superarunt sæpe luuenta,
 Non tamen artifices efficit usus iners.
 Efficit artifices Digbeius proficit usus:
 Et quo Marte tuo non potes arte nates,
 Hæc docet in summo, summo tutissimus ibis
 Hæc docet in medio, si lubet ire vado,
 Omnia membra facit soli seruire natanti,
 Quæ si non prosunt singula, multa iuuant.
 Brachia flexa regunt cursum tibiaque propellunt.
 Sustentat motus, concanitasque leuat.
 Ars docet hæc, artem Digbeius magna relinquens
 Illis ut prosit, qui sua cepta probant.

OTTHO HYLL.

A Estus qui docuit moderari primus amorum,
 Vincere quem docuit victus discessit amoris:
 Sic quoque qui docuit pennis pendere nouatis,
 Arte perire noua docuit sua viscera natum.
 Tutius & melius lex est descripta natandi,
 Quam sectère modo, vinctesque Palæmona nando.
 Arte salire docet summa de margine terræ:
 Arte docet iactare manus, pedibusque mouendis
 Ars data, seu fluctus aduerso pectore scindas,
 Seu resupinus ames caput obiectare reductum:
 Nec modo supremas docet ars hæc fluminis vndas
 Stringere, subducto cæcus patet alueus antro
 Nympharum domus alta, patet conclauere lusum.
 Ergo age turbatas quia te duce spernimus vndas,
 Typhis & Automedon Digbeie ferrere natantum.

Numina nugaces qui fingunt falsa poeta,
 Cernelos dicunt Aequoris esse deos.
 Nerca, Neptunum, Melicertam, Protea, Glaucum,
 Indomito credunt dicere iura mari;
 Imperium pelagi, saevumque tenere tridentem
 Fabula: nam veros non habet unda deos.
 Non habet unda deos? Non vlium flumine numen?
 Dic quae fingendi numinis ansa fuit?
 Eloquar aurati contermina temporis aeo,
 Et Iouis imperio Gens prius orta fuit?
 Docta salum, riuosque pati, nandique perita,
 Et non fessa pigro membra mouere lacu;
 Sape dies liquidis totos transegit in undis,
 Sumsit & in medio, vina cibumque freto:
 Quin ubi dormiret tumido (si credere fas est)
 Nocte ferunt, fluctu sustinuisse caput.
 Artibus edoctos, & longo temporis usu,
 Stulta, maris magnos plebs putat esse deos.
 Hac lege: perlectis coniungas temporis usum,
 Et fies magnus, mox maris ipse deus.
 Namque hic laude liber lauro & dignissimus Author,
 Mortales ponti qui creat arte deos.

Aνδρασιν ἀλφειῇσι, τε καὶ λίῳ ἀγαθὰ ῥγοίς,
 ἅϊκε νόμιτμα νέμειν τιμὰς πολλὰς μάλ' ἔησι
 ἢ μὲν Διγβαίῳ, τιμὴ μεγάλη γ' ἀπόκειται
 ὅς γένος ἀμέριον διαλέμνειν ὕγρα κέλευθα
 ἐν ταυθοῖ δ' ὑπέδειξατο, γῆοις ἰδυρ' ἀπαλοῖσι,
 ἐν ἱέχνωσ, ἀδελῶς, κύκλῳ τε δίκλῳ ποταμείῳ.

Pennatis auibus quas Icarus abstulit alas,
 Reddidit inuitus pinnatis piscibus illas
 Hæc si iunxisset monitis præcepta paternis
 Et patulis pisces spoliasset in æquore Remis:
 Qui cupit indomiti minitancia murmura ponti
 Spernere, vesanis & ludere liber in vndis,
 Icariūm cautus factum fatumque reuoluens,
 Hæc legat & docto dispellat pectore fluctus.

S AMMVEL GOODERE

Grata susurrantis quærens solatia riuī,
 Quo resoluta graui membra calore lenet,
 Fallacem reperit ludi sub imagine mortem,
 Plus satis hinc friget qui caret arte puer.
 Vt secura foret prius insidiosa voluptas,
 Vtque agili blandum falleret arte malum,
 Porrigit hanc tabulam Digbeius, rite teneto
 Securè liquidis lude natator aquis.

DE ARTE NATANDI

Liber primus.

Caput primum.

Geronicus. Neuges.

Geronicus.

Oelix nobis sit fausta que, hæc per virides campos deambulatio matutina: sitque satis auspici omnis, quod hunc mihi obuiam accedentem conspicio. is est, an non est? is quidem est: & quem ego hodie, hic locorum, hoc tempore mallem omnium: quem ego animo semper egregie charum, certo pro amico, & genere a natura informato habuerim. Hancine ego occasionem tam optatam, tam placidam, tam inspiratam ut amittam? Huius occursum declinem? Hunc non salutem? Imò verò sponte accedit, & pudore gratioso suffusus, bene ominantem nobis salutationem offert. *Neug. Geronice*, mihi post nullos salutande, salve. *G.* O salve *Neuges* optatissime. quid? sub quo fausto & felici sydere, alter alterum amans, neuter neutri, nisi de facie notus, utriusque quasi sponte se promouente sua, hodie isthic locorum conuenimus? Num *Iouis stella* summo horizonte elata, vel clarus *Phæbo* viam præmunens *Lucifer*, vel aureo iam vultu surgens *radiatus Titan*, plenam hanc nobis optionem, in medium adduxit? *Neu.* Id ego prorsus nescio: eò magis miratus, quod relicta solita vestra ad cacumina montium deambulatione in imam hanc vallam præter morem & consuetudinem vestram, descenderis? *G.* Ne mireris, perbenigne mi, quod mutata velificatione, vallem hanc ripasque placidi omnis accesserim. *N.* Sapere aiunt istuc esse, ubicunque opus est si animum possis flectere. Sed isthæc è solita vestra semita deflexio, & ad nos reflexio, inopinata simul ac grata est: & non possum non mirari unde sit, *G.* Imber largissimus sæpè guttis exiguis distillat: fontes vberissimi angusta ab origine manant: & ex parvis principiis, sæpè magna conflata est amicitia. *N.* Qualis sopor felsis, arcto que in carcere vinctis, libertas: talis mihi hodierna congressio. & ab ore tuo, melle dulcior fluens

oratio. *G.* Nitor orationis hinc omnis abest; & verborum lumen: veritas autem ipsa subest, omnis sermonis nostri medulla: ipsa me ab usitata meta, ad hanc deflexionem voluntariam facile deduxit, quod neque hanc tam mane egredior, neque tam vesperi domum reuertor, quin te in prato isthoc conspicer: aut ambulare, aut sedere, aut clarum amnem inspicere: sic cogitabam; aut hic natandi multum appetens est, aut meditatio cum tenet melancholica. *N.* Rem vtrinque tenes. Amnem enim ingredi (etsi ignotum) animo multum affectavi meo. Hac cogitatione ulterius paulo prouectus, tandem riuius ille transuersè pergens, processum antevertit nostrum, reuertique me modo compulit. Huius postquam margini, pedem semel appulissim meum, tranandi multum appetens, rem mecum sic expostulabam tacito: quam ego sum prorsus ignauus & omnino impotens: pisces tuto pernatant angues, oues, boues, equi, asini, si necessitas urget, transnatare facile possunt: Ego autem vitæ tutandæ aut redimendæ gratia, riuium tentare nequeam? non ausum? non possum? neque verò cuiquam hominum datur, natura ut natet sicut solent bruta animalia? *G.* Hominis multo maiora commoda sunt, quam quæ cæteris competunt creaturis, diuiniora etiam plurima. Quodque tute (vulgatam errantis populi opinionem sequutus) non opinaris illud certum est & veris principiis comprobatum: *hominem sicut cætera animalia, natare etiam natura.* Idque sequenti ulterius dicemus oratione. *N.* Haud facile credo *G. Dies adimit agilitatem* hominibus & nostra oratio liberius paulo ulteriusque procedens, te per docebit illico, hominem, etsi primo aditu ceteris ineptior videtur, sine tamē multo commodius natare & perinde gloriosius. *N.* Quæ cedo? *G.* Quod tute homini vitio vertis id sibi laudi ducit. *N.* Laudem ego hanc infra infimas aquas amandandam sentio, quæ homines summis in aquis perire finit. *G.* Sine me peruenire quod velim, atque hoc tibi dubium verbo expediam. Animalia cætera, tecta, ornata, armata etiam, è suo factu, in lucem, locuples natura promit, *Taurus petit cornu, dente aper, cauda leo, aconitis Venenosi vermis, homo verò inermis, nudus, imbelis, infans, in lucem hanc prodit.* *N.* Quam ob rem brutis hæc omnia donauit, homini verò eorum omnium duci ac dominatori, eadem prorsus denegauit? *G.* Non est, (vt opinaris) dura nobis nouerca natura; imo homini nullum proprium victum, aut cultum periculiarem præscripsit, vt cætera omnia tam animata quam inanimata, sibi

sibi hæc affatim ministrant omnia. *N.* Quamobrem in aquis perire potius, quam cum cæteris natura natare voluit. *G.* Etsi omnis scientiæ igniculi nobis a natura sint inditi, tamen huius facultatis saluberi inæ plus quam igniculos, immò rem potius ipsam natura homo adeptus est. Siquidem quòd tot indies profundo liquido pereunt, id potius sua ipsius culpa, quam naturæ vitio est commissū, mox ut dicetur multo etiam cumulatius. *N.* Quam fecunda mater humano generi sit natura, quamque indulgens nutrix, id ego nescio: hoc vnum scio quòd cætera animalia salua ab aquis egrediuntur, homo autem solus perit in aquis. *G.* Hoc nisi fit, natantem ut tu videas in aquis semel solum hominem tute omnium animalium multò miserrimum opinaris. *N.* Scio hominum magnam partem posse natare, sed magnis cum laboribus, & summo nō sine periculo: adeò ut nonnulli fluctibus sæpè obruantur, antequam ipsam artem primo limine salutare possint. *G.* Homo facilius quam cætera animalia ad fundum descendit, idque quòd erectus graditur; cætera verò prona & in terram proiecta. Sed tamen sicut inter cæteras aues, *mille sola varios refert Philomela modos*: Ita quidem hominis in aquis agilitas, cæteris omnibus animalium omnium, omnino etiam præluet. *N.* De vestra in hac re dexteritate, multa sæpè audiui; itaque te per amorem obsecro, hanc mihi artem ut expandas. *G.* Immo primò determinandum censeo (quoniam id dubium quibusdam est.)

AN SIT ARS NATANDI.

N. **C**Vi id dubium esse potest aut obscurum, præsertim cum inferiores rationes omnes, quæ vel emolumentum nobis, vel agilitatem, vel tegumentum corporis ministrant: artes appellare solemus: qualis quidem sunt: *medicina praxesque georgica, militaris, nautica, fabrilis, Grammatica, Rhetorica, Musica*, ratioque tota *mathematica*, quarum rationes etsi clariores sint: tamen nulla harum hominem in summa pericla coniectum liberare possunt, ars quod solet natandi. *G.* Veram tute refers opinionem, arti natandi haud mediocriter congruentem: sed tamen dubium id diu fuit apud maiores nostros, & adhuc sub iudice hæc lis est: Cum & aliæ rationes (uti bene & prudenter dixeris) licet infimæ illæ quidem, artium titulo insigniuntur, & suos etiam notos professoque authores habeant. Rem ornauit *georgicam* Columel-

DE ARTE NATANDI

Ia, Romanusque Maro: militarem Vegetius: medicinam Hippocrates & Galenus, iuridicam Iustinianus, septem liberales Priscianus, Aristoteles, Tullius, Euclides, Boetius, Ptolomæus: cosmographica Munstherus, Pomponiusque Meia; mappas globosque Mercator, Ortellijque theatrum: magiam, naturalem, Cardanus subtilis, Alexius, Albertus cognomine Magnus; Supernaturalem, & quam appellamus manticam, scilicet, necromantiam, neciomantiam, synomantiam, geomantiam, arithmantiam, pyromantiam, chiromantiam, Bacho, Catto, Lombardus, Albanus, Agrippa, Tritenniusque Abbas: characterica hieroglyphici Ægyptij, Sophique Arabes, Magique Babilonij, & Paracelsus ille alchimistica Geber, Lullius, terque maximus Hermes: cabalistica: Ruclinus, Rabini, Thelundici- que: penumatica; inferiora: Speculatio Angelica, ignotique nominis volumina multa: superiora autem, Apolonius, Arbarell, Salomon: ars verò natandi, quæ sola summis, summè periclitanti in aquis vitam conseruant, paucos, seu potius nullos agnoscit authores, qui artificium suum, ad vtilitatem periclitantium, & secundum rei dignitatem graphice depinxerunt. Quod de honesto Tullius, etsi à nullo laudetur, laudabile tamen esse natura idem de arte natandi liberè pronuntiare licet, etsi à nemine ad hunc usq; diem, in omnes sui partes rationesque methodicè sit digesta, est tamen ars ipsa magna per se, & vitæ humanæ in summis periculis præsens conseruatrici. Id etsi è claris principijs imperito tibi nondum eluceat, tandem tamen expertus crede conclusioni. N. Diuine vates siste modo, sol enim ad meridianum festinat; desine soli meridiano suffundere lumen. Discitem oportet credere, & tua me dictata docent, hominem natura ad natandum aptum esse, artificiosè verò natare sæpenumerò, facillimè, eleganter & quodammodo quasi gloriosè. Etsique his oculis non multo pridem multos natantes non vidissem, crederem tamen, & iam credo, veram hanc esse artem, sed qualis tandem liberalisne, an mechanica.

CAP. 2.

ARS EST MECHANICA.

G. Liberales sunt & dicuntur, quæ à libera mente, eiusque intellectione pura, per simplicem speculationem procedunt, opus

LIBER PRIMVS.

pus suum proprium, immunes prorsus ab omni naturali materia subiecta scientificè perficientes: quales quidem sunt septem scientiæ liberales: quarum *tres primæ Sermocinales reliquæ Mathematicæ* nominantur. His aliæ sunt pedisequæ & vocantur *mechanicæ* quod ad *liberales scientias* sese habēt, eodem prorsus modo, quo ancilla ad dominam, & corpus ad mentem: quandoquidem *mechanicæ*, corporeis actionibus perficiendis, *liberales*, mentis conceptionibus explicandis, apprimè sunt accommodatæ. Itaque quod diuina relicta mente, regioque eius regimine, ad seruile corporis ministerium, (vt solent *macha*) sese subducunt appellantur *mechanicæ* istæ quidem & *seruiles*, exterius opus suum & non sine sudore corporis (nec tamen sine magno artificio) perficientes. Hinc ergo artes appellantur. Et quamuis non sine materia corruptibili, opus suum perficiunt: tamen si vel *medicinam* ipsam, vel artem omnium *chemicam*, vel *natandi* etiam (omnium minimè necessariam) æquo iudicio ponderemus: facile intelligemus, *mechanicas* quasdam, etsi sine adminiculo *liberalium* exactè perfici nequeant: tamen illis omnibus longè clariores, diuiniore, vtiliores, & ad vitam hominis salutemque propagandam multò aptiores. Id ex collatione vel *medicina* cum *grammatica*, vel *alchimistica* cum *arithmetica*, vel *natandi* cum *rhetorica*, apta collatio docet. Quod si *ars medica* verè honorabilis dicta sit, & optimo iure dicenda, quia morborum humorem venenosum purgat, aut pestem abigit, aut mortem in diem vltiorem differt: non iniuria laudanda nobis & obuijs vulnis amplexanda occurrit *ars natandi* generosa illa quidem, & in summo aquarum discrimine (vbi nec opes, nec amici, nec genus, nec scientiæ liberales, nec artes omnes auxiliari valent) vitæ ope ferens præsentem præsidiumque tutissimum. Huius ego dignitatem hodiè & vsum multiplicem aut cum *medicina* affinitatem non comemmorem? Quot cutis pruriges malasq; multas affectiones & immundas abigit huius exercitatio? *Digestioni præsertim soliaïssimorum ciborum & naturæ vim superantium*, quàm commoda? Immoderato corporis calori sedando, quàm congrua? iucundæ animi oblectationi, quàm familiaris? Vitæ denique tutandæ & conseruandæ, quàm omnino necessaria? *N.* Tot commodis, tantisque laudibus *ars natandi* cumulatæ, nulli artium liberalium secunda nihil videtur. *G.* Vsum si spectemus, vitæ humanæ multò hæc est coniunctior: si ipsam artem *habitumque animi*, unde reliquæ omnes procedunt actiones contemplemur: facile in-

DE ARTE NATANDI

telligemus a statu scientiæ liberalis eam haud multò abhorre. Si-
quidem glebosi, terrei plumbei, hebetes, rusticique pænè omnes,
fundum rectà petentes, ad hanc plerumque facultatem sunt inepti-
ores : at liberiori qui fruuntur spiritu, animoque verè liberali sunt
hî præ celsitudine animi, vel sponte nonnunquam summis profili-
unt aquarum fluctibus, exigua, aut saltem nulla præmissa exercita-
tione. *N.* Benè se res habet. *Ars ipsa est mechanica*, initio magna
contentione partium corporis aggrediunda. Hoc scire præiens
cupio, quis

CAP. 3.

PRIMVS NATANDI GRADVS?

G. PRIUSquam natationem ipsam experimur, multæ sunt ac-
cessiones recessionesque, experientiæ crebræ, decubationes
incipites, extentiones nonnullæ incassum eiectæ. *N.* Sed ex his
quis primus natandi gradus est, quæ postquam sumus adepti, tum
natari dicimur? *G.* Verbo ut edicam primus natandi gradus est,
soliis aqua subleuamine aquarum regione ferri : idque duplici-
ter vel *in sublimi, capite summa aquarum superficie elato*; vel *inferius*
capite demisso, mediâ amnis regionem, corpore possidente. *N.* Initium
hoc est plusquam dimidium totius. Iam etiam, ut absolutè teneam
totam hanc rationem, quis est

CAP. 4.

NATANDI FINIS?

G. ALIjs, æstuante solis ardore, nimiumque sudante corpore,
refrigerij iucunditas; alijs cutis munda ablutio : alijs iocus
ludusque hic elegans & liberalis; alijs vitæ ab aquis tutandæ artifi-
cium; alijs alia; siquidem *trahit sua quemque voluptas*. Sæpè verò, ac
multum cogitanti mihi, commoditas necessitasque potio-
rem lo-
cum sibi suo iure vendicare debent, quàm voluptas: cuius vana ti-
tillationes iuuenes multi, iidemque verè generosi, irritati, nociuam
nonnunquam voluptatem dolore euentes diris se vouerunt peri-
culis, triste post lugubrem exitum, nobis eorum desiderium relin-
quentes. *N.* Itaque herclè cognito fine, omnes actiones nostras ei-
dery

LIBER PRIMVS

dem accommodare possimus. G. Finis, qui sequitur e contentione nostra dum natare studemus, est *transilire flumen, fundum nulla parte corporis, omnino pertingente*: Finis verò, cui destinatur hac ars, est *vita salus summis aquarum periculis*. N. Hanc homini præ cæteris animalibus facultatem natura denegauit, & tamen diu mecum multumque dubitavi.

CAP. 5.

NVM OMNIA BRUTA NATANT NATURA.

G. Indulgentissima omnium parens natura, unicuique satis firmā, solidamque sui defensionem ministravit, sed tamen non omnibus, neque contra omnia, multo minus contra immedicabilem in aquis suffocationem. N. Quæ animalia natant natura? quæ non? G. De omnibus verbo dictum est quidem difficile. At verò si naturæ fabricati vniuersalem & dispositionem simplicium in compositis obseruemus, nobis citius faciliusque elucebit. N. Quam tu animæ defensionem narras? G. Cuius quodque compositum elementum maxime abundat, eius plerunque motum, actionem, locum, affectum naturaliter, uti prius de carnosis, plumbeis, hebetibusque præmonui idem iam tibi de tanta animalium varietate renunciandum censeo. *Natura sequitur semina, quæque creatura sua: ita, quò natura direxit, eò tendunt naturaliter naturalia omnia.* Quibus cauernas terræ creatio destinauit, ea ad natandum aut prorsus sunt inepta, aut maxima difficultate in aquarum sublimi se sustentant. Id patet exemplo: vermes subter degentes, aquas inieci, fundum petunt. Bufo latiori corpore est, & forma ad natandum ranâ aptiori; & tamen quòd sub terris degens bufo, terreum venenum cauernis terræ repostum; rana autem viridi sub fronde lepidè ludens rorem acreum captat: *bufo petit fundum facillius; rana (nisi de industriâ descendat) in sublimi, (hominis ventre, natationem omnino representans) fertur, Anguilla & angues, illæ luto pastæ, eoque habitantes, difficulter natant in alto: hi aura vescētes, capite corporeque acri contiguo, latitudinem amnis transigunt.* Similis est etiam ratio volucrum: *hirundines, volantes, aereo muscarum corpore pascuntur; volantes etiā summo de amne gustātes bibunt: itaq; celerius cæteris volatilibus quæ terra degunt & continentur, prouolant, reuolant, a-*

DE ARTE NATANDI

auolant. *N.* Fontem hunc generalē gustans partim intelligo, qualia illa quidē sunt, nunc verò nomina eorū audire cupio, vt certò teneā,

CAP. 6.

QVÆ ANIMALIA NATANT NATURA.

E. Sicut inanimata corpora, quæ plus aeris aut ignis possident, Sea difficilius aquis immerguntur vt lignum: quæ verò aquæ terræque plus sapiunt, ea difficulter supra natant aquas, vt plumbum: ita quidem *animalia quæ calidissima sunt constitutione corporis, ea, facillimè, velocissimèque summis prolabuntur in aquis.* *Leo solis bestia,* quia calido est sanguine, membris agilibus: corde generoso, facillimè fortissimèque natat. Huic similem se præbet inter natandum *canis temperatè calidus:* inferiori autem gradu, *equus, bos, asinus, porcus* suis necis conscius. Nec verò bruta hæc animalia, tam facilè natant præ temperie corporis naturali, quam præ tumida corporum figura in longum proiecta benèque ad natandum disposita. *N.* Cur non Gallus, similiter atque anas natat, cum sit auis Solis, anas autem auis Saturnia? *G.* Quia membranæ sibi pedibus defunt, quas *cygnis, anatibus anseribus* natura donauit, quibusque se inter natandum dirigunt, & quibuscum volatum petunt, sese ab aquis erigunt, eleuantque. *N.* Gallus si alas vtrinque expandat, num in aquis periret? Minimè, caput si erigerit. *N.* & volucres, & vermes, & quadrupedes panè omnes se in aquis seruare nōrunt, quid homo? nihil ei tributum est a natura. *G.* verum verbo vt proloquar.

CAP. 7.

HOMO NATAT NATURA adiuvante.

N. QVare ergò tam citò omnes penè periclitantes in aquis, descendunt fundum versùs, & pereunt illic? *G.* Id partim sit præ erecta, procèraque hominis figura, cuius pedes terram vt premant, cum à natura sint destinati; sicut armata ferro sagitta, liquidò descendit in in amnem, cui ferrum si fortè adimas, ipsa summa illicò

LIBER PRIMVS.

ilicò natat aquarum superficie: ita pol quidem, aquas semel immis-
sus homo, si se in longum extenderet, similique positione vteretur,
siue casu illud foret, siue consilio, neutiquam immergeretur.
N. Quantum intelligo, *totum artis natandi opus latet in proiectione,*
G. Et si ea aditum ad reliqua satis clarum & apertum nobis dedat:
tamen vel si id fortè facit ab arte abhorens, vel (quod postea
planius docebo) si cœlum vultu fixo suspiciat, quiescens manibus
pedibusque omnique corporis motu (quod nulli quadrupedum
conceditur) is natat ab omni aquarum periculo omninò immunis.
N. Qui indies sub aquis pereunt, ij more prædicto contendunt
manibus pedibusque *G.* Minimè, sed se incuruant, aquas obuijs
vlnis amplexantes, magna attractionis vi ac violentia fundum pe-
tentés, cumque fixis manibus comprehendentes, quod natandi
peritior paulò sine magno labore efficere non pòtèst. Nec verò ru-
dis ille & natandi imperitus, ad fundum vsque demersus, ibi se diu
retinere pòtèst, quin reluctante seipso ac renitente, ad summum a-
quarum bis terue ascendit. Quæ quidem omnia apertè docent, *ho-*
minem natare summis aquarum adminiculo nature. Verum cum ita
sit vita hominis *quasi ludas resseris:* si illud quod maximè opus est,
à nobis iactum non est; illud quod iactum est, id arte est corrigèn-
dum. Quæ quidem humanæ naturæ ad eò est consentanea, vt huius
fretus auxilio semel si sit.

CAP. 8.

HOMO CÆTERIS ANIMALIBVS

natando præcellit.

N. **P** Ace tua dictum sit & patientia, etsi pluribus inter natandū
homo præluceat alijs, *tamen non omnibus.* *G.* omnibus.
N. quid de aquatilibus affirmas præsertim autem piscibus, qui vi-
vunt continuo in aquis, sagittarum instar; inter natandum eiectioni,
flexi, reflexique, huc illucque sursumque & deorsum, mirificè, om-
ni prorsus amota defatigatione? *G.* Pisces à natura huic elemento
sunt ascripti, hicque locus sibi naturalis, respiratione est omninò
vacuus: homini verò spiranti, respirantique huiusmodi est vio-
lentus quidam & lethalis; *unde, pisces in aëre, homo in aquis, distri-*
ctus detentus interit. Hinc pisces natandi sibi præcellentiam perpetu-
am

DE ATRIE NATANDI

am uendicant. Et si penitiùs paulò rem ipsam vnà cum aquis si inspiciamus; pisces hac ipsa quoque ratione, homine natandi perito, sunt longè inferiores. Hic enim horæ momento a summo ad imum profundum perpendiculariter descendit, quærit, apprehendit, euehit atque aduehit, aut amissum priùs, aut incognitæ areæ signum, à longè proiecta, signa tria aut quatuor autem diuersis locis immersa (saltem visibilia) antequam vel viderentur, vel videri possent, subitùs natans rectà aggreditur, reducitque. Supinus natat, pronusque, dexterè sinistrè, stat, sedet, iacet; vestes, aliaue tutò portat, transportat, reportat; ambulat ad placitum etiam in profundissimis aquis, quæ quidem facultas piscibus longè est aliena. *N. Quàm mihi irritatum animum incendiisli? Adeò vt ipsa hæc videre vellem, & tentare etiam quoad possum summoperè.* *N. Viridis his campus est, sed terra subest nigra: olentia prata, sed anguis in herba: perspicuus amnis, sed mors nigra latet in fundo. Ignis, aqua dominans, duo sunt pietate carentia Bis cauet, qui benè cauet, & tutè ab his malis benè caueto. Pericula qui est aggressurus, pramonendus est: & hic mihi dies vt sit satis ad narrandum vereor.* *N. Pergas ergo precor salutaris orationis tuæ filum producere.* *G. (quod dicturus eram) hanc viam experturus multa præuidere debet, & pernosse, ne tandem longo febrium & malorum morborum tædio distentus, præ sua temeritate, ab hac optima arte prorsus abhorrens, eidem maledicat.* *N. Quæ prima est observatio.* *G. Primò*

CAP. 9.

TEMPVS ANNI EST OBSERVANDUM.

N. Tempus quod est propriū? quis ve mensis maximè tempestiuus? *G. Dira si cogit necessitas, omni tēpore omni ætatis dispositione, omni etiam aqua natandū: sin tempus postulas, quo commodissime aquis tenerā cutē cōmittere solemus; illud quatuor mensibus concluditur & continetur.* *N. Qui sunt illi quatuor?* *G. Climate octauo habitantibus, Maius, Iunius, Iulius, Augustus placabilem quidem natandi & aerem præbent benè temperatum.* *N. Maius rigidi sunt afflatus & nonnunquam paulò asperiores.* *G. Sunt quidē, pluresque quàm in cæteris tribus & multò nocentiores: itaque si-*
cut

cut in alijs, ita hoc quoque mense *electio temporum est facienda*. *N.* Quæ eligenda censes, quæ etiam euitanda tempora? *G.* illud cum ad plagas mundi earumque ventos explicandos deuētum erit, altius euentilabitur. *N.* vtrum à principio maij, ad finem vsque augusti, tutò & salutariter natare valeamus? *G.* Etsi in torridis mensibus ac diebus. quibusdam horis aquæ sint frigidiores minùsque salutare, quàm in alijs tamen à 20 die maij (sole signum gemini occupante) adultimū vsque augusti (spicam virginis sole tunc temporis saluante) percommode natare valeamus. *N.* quæ est præcipua

CAP. 10.

CAUSA TEMPESTIVI MENSIS ET
intempestiui?

ET quare *Martius* aut *Aprilis* aquas asperiores fouent, quàm *Iunius* aut *Augustus*? *G.* Quia *influentia cælestis*, his mensibus sedatiorem reddit aerem, quàm *Martio* aut *Aprili*. *N.* Nonne cælum vndique sursum est & vniforme? nonne stellæ eadem semper claritate sunt, eandemque semper virtutem inferius emittentes. *G.* Ita est. *N.* Libenter ego scirem, vnde primò hæc varietas diffuit? *G.* Superior quæque natura suam regit inferiorem. *N.* Verum illud est; sed cur non eadem est animò stellarum *influentia*. *G.* Scilicet varietas positionis solis ac lune. *N.* num horum corpora, aliquando propiora, aliquando remotiora a nobis sunt? *G.* Respectu motus *excentrici* & *concentrici*, alijsque tibi nondum notis, sunt. sed hæc insensibilem reddunt varietatem. *N.* Quæ ergò manifesta est huius mutationis origo? *G.* Solis ac lune motus, tam latitudine quàm longitudine: quorum illi accessu, & recessu, hyemem æstatemque efficit: hæc menses, dies, horas temperatiores aut vehementiores reddit, idque aquis, aquosisque omnibus præcipuam quandam regionem sibi vendicando. *N.* Quare sol calidiorem radium nobis æstate emittit, quam hieme, cum æquali semper à terra distantia sit sepositus? Quia propius accedit ad zenith nostrum & directius nostrum clina suprè ponitur, vnde eius radij directius ac magis perpendiculariter in superficiem terræ incidentes, maiorem etiam reflexionem reddunt & perinde ardorem vehementiorem. Sicut patet ex diuersa ambulatione tua quotidiana per valles istas, meaque

DE AKTE NATANDI

alto cacumine illius montis frequenta. Sol utrisque ostrum similem emittit radium, dissimilem tamen calorem excitat. Hic enim locus valde fervidus est, quia solis radij sunt hic residui cacumen verò, frigoris maioris est particeps, quia radij facile transiliunt montem. Ita quidem hieme cum radij solares oblique in terram cadunt, propter latitudinem positionis solaris facile transeunt; æstate verò cum directe penetrant terram *residui* sunt, & calorem supra terram excitant multò maiorem. Vltiorem verò originem huius si perquiras, *nempe, quare sol accedit æstate, hyeme verò recedit; id liquet ex obliquitate zodiaci, cuius latitudinem cis æquatorem semel sol ingressus, versus septentrionem vrgens, altumque cancri caput affectans, aerem temperatiorem reddit, & perinde aquam atque terram.* Huius rei indicium sunt, & effectus satis euidentés, *solutiores nebulae, scatebrae frequentes, mense terram rigantes April; flores Maij, frondosis dumetis congesti auium nidi, minuti (ut vides) riuulis scaturientes pisces.* *Que conuersio veris in florentem æstatem (Phœbo 12. Maij gradum gemini calcante) liberè procedit.* Quòd verò quidam menses, diesque & horæ, solito siue rigidiores siue vehementius calidi, id ex *Luna ventoque* posterius ediscendum restat: interea primum temporis interdicti differentiam ut teneas, tibi

CAP. II.

NOCTIS NATATIO EST

euitanda.

N. Quid non licet a 20. Maij ad 1. m. Septembris nocte natare?
G. Non neque omni die. **N.** Hæc ego tenere cupio, saltem illorum audaciam ut reprimam, qui sese aquas nunquam diffugisse iactitant. **G.** omni nocte & quibusdam etiam diebus interdico tibi aqua & igni: illa ne nimium frigeas, hoc, ne hoc mense calescas plus satis. **N.** Dic (quæso) mihi, interdicatorum dierum quis est primus? **G.** Primò, noctis natatio omnino est euitanda. **N.** Solent plerumque nostri nocte natare omnes, & liberius fluuiio sese mersare salubri. **G.** Sed post longam poenitentiam, peritioribus non est sic usus. **N.** Aqua nocte sæpe est tepida. **O.** Sic videtur propter ætate-
 pisatoy aeris circumstantis, & quia semoto calore solis, aer refrige-
 rij

LIBER PRIMVS.

rijiam capacior, aquæ sedatum calorem commendat. Sed tamen
 nō est iam mutata ab illa, quæ modo fuit, aqua, aut quæ fuit tempe-
 rie. Sin dubitas utrū ab hac differentia, an potius a varietate aeris,
 corporisque nostri dispositione varia procedit, an ipsis aquis sit
 insita: quocunque vespere solis sub occasu nataueris, egressus se-
 mel (solis capite, alto cubili reposito) & vestitus paulò post, manum
 in amnem demittas, quò diutius prius nataueris, tantò tepedior a-
 qua sensibilibiter visa erit. Id fit primò quia corpora nostra iam ma-
 didè sunt infrigidata, & aer non tam feruidus est atque prius, phæ-
 bo viam oculis lustrante. Sit aut non sit, multò nobis gratior visa
 est. *G. Grator est pulchro veniens è corpore virtus: nocte etsi multa
 corporis latent menda; lucis tamen & dies est formosissimus amnis. N.
 Cur tu noctis natatione mihi interdicas. O. Quia sol abest solatium
 verum, dux vie, lucibilisque author tenebra verò mortis nobis um-
 bram protendunt, quæ profundis latet in aquis. Præterea nocte na-
 tanti tibi vide quot occurrant lethifera discrimina, eademque re-
 pentina ac inopinata. Furca luto infixæ, lapides acuti in altum sur-
 gentes, rami subiecti, mala gramina lutofo fundo crescentia: infinita-
 que alia præsentis mortis pericula, quibus forsitan si pericliteris, a-
 quis submersum nemo te vidit, nemo audit, nemo meminit, ne-
 mo respicit, tenebris colludentium reliquorum nemo suspicatur:
 nisi fortè cum aquis egressi omnes, superflua iacente toga, quisque
 inuicem, cuius hæc est? ubinam ille est? tenebroso amne conclamatū
 est, vndique couquestum: gelidus coit sub pectore sanguis, actum est,
 illicet, noctis tenebroso opertus tegmine perijt. Ad hoc extremi descri-
 minis periculum, alia etiam accedunt incommoda: noctis fumi
 crassi, ab aquis surgentes, nocui; aqua spumosa superficies, bufones, ranae,
 angues, anguilla sese in flumine lauantes, absentia denique solis, aquis
 exeunti, capitique præ aquoso frigore dolenti, præsens medicina. N. In
 his mensibus nullus dies est natanti euitandus. O. Etsi mensis sua
 natura satis sit æstiuus, tamen*

CAP. 12.

NON OMNI DIE EST NATANDVM.

N H O sego dies horasque diuoscupio: *G. Debita tempo-
 rum & solers observatio horum notitiam tibi suppedita-
 bit.*

bit. Quidam enim sunt dies horæque aquaticis exercitationibus omnibus alijs, nocentiores: quibus & aqua frigidior multo quam antea & aer crudior, & perinde tota hæc exercitatio periculofior. *N.* qui sunt illi dies quæque horæ. *Dies horæque interlunij*, præsertim si contingat *signis terreis aut aqueis* & frigidiores reddit aquas, & corpus humanum eodem prorsus modo, ad aquas subeundas reddit magis ineptum, stomachumque crudum. Idem euenire solet *luna signis terreis aqueisque inhospitante*, sole item, *lunaque eclypsin in huiusmodi signis patiente.* *N.* Alijs ergo omnibus diebus fluentum ingredi licet. *G.* Non omnibus sicut enim apud poetam, *Lunonis iussu.* *Æolus subditò fluctus solito concitiores reddidit*: ita nonnunquam, vel *Iouis stella Saturniq;* in *aqueis terreisque signis coniunctio*, *Martisue aut aliorum*, turbines aere consitant. Vnde ponto frigida nonnunquam diffluit hiems, & non tractabile coelum. Itaque sicut nautis priusquam expansis velis, altum araturi: itidem etiam aquas temperatas cupienti

CAP. IO.

VENTUS EST OBSERVANDUS

N. **S**untne vasto gurgite fluctuantes aquæ, pacatis frigidiores? *G.* Minimè calidiores nonnunquam ac clementiores. Sicut enim mens, fera sæpe latet, sub molli cute: ita quidem tenuis nonnunquam spirans aura, frigidiores reddit aquas, quam ingens ab alto erupens æthere turbo. *N.* Quæ causa huius dissimilitudinis est? *G.* Ventus sunt asperiores clementioresque prout plaga mundi est, à qua spirant. *N.* Qui venti natantibus sunt amici, quique inimici? *G.* Quatuor sunt venti cardinales *Septentrionalis, Meridionalis: Orientalis & Occidentalis.* Horum duo sunt amici corpori humano, & vegetalibus, ac elementaribus, scilicet, *auster & zephyrus*, eorumque species. Hi aquas clementiores nobis dedunt. Duo item sunt frigidiores, corporisque humani, aquarumque penetrantiores: hi sunt *Borealis ventus, Eurusque cum omnibus subspirantibus ventis*: quorum quidè plagas ante oculos tuos digito designatas dabo. *Secundum sententiam Aristotelis numero duodecim: huncq; in modum, carta depinguntur.*

N. Ho-

POLVS + ARTICVS.

N. Horum quis præcipue est fugiendus? G. Fortis animo, robustusque corpore, paucis adhuc febribus domatus, nullum diem vitare nullum ventum subterfugere solet: sin aquas asperiores fugere, clementiores, temperatioresque appetere velimus, & certo tenere, quæ tempestates saluberrimæ, quæ omnium humano corpori nocentissimæ: præ cæteris omnibus impense caueto ab Euro: iuxta enim prouerbium, nec homini nec bestia est salutaris. Secundò, docet Georgicū illud. { Nec tibi tam prudens quisquæ persuadeat author, Tellurem Borea rigidam spirante mouere.

DE AERE NATANDI

ut boreas infrigidat, sed non tanto cum periculo penetrat, inficitque corpus. *Reliqui omnes sunt tui ac salutes*: quoque ab his remotiori plaga procedunt eò sunt iucundiores magisque salutes. His cognitis alia sunt leuiora incommoda prauitanda etiam. *N. Quæ sunt illa? G. Etsi Ventus sit australis, aut Zephyrus clementer spiret, tamen si fortè pluat*:

CAP. 14.

DUM PLUIT NON NATANDUM.

*N. H*is mos est huius diei peruulgatus, & hunc frequentantes in aquis dum sunt, ripa astantium ignauiam, prorsus exultantes derident. *G. Id quemque maximè decet, quod est cuiusque suum maximè*: ego isthuc ætatis cum essem, puerilibus hisce iocularibus animum solebam oblectare meum. *Verum hæc dies aliam vitam affert, alios mores postulat*; aliud alios nostris vestigijs insistentes manere iubet. Descendentibus scatebris natare; iocularis est, & res iuuenili ardori, admodum iucunda. Verù, si panitere tanti non times, sperne voluptates pueriles, nocet emptæ dolore voluptas. *N. Voluptatem in hac re præsentem video, dolorè verò non video. G. Claro plarumque & egregio enitens ore præcedit, voluptas, nebulosam post se & obscuram ærumnarum traducens multitudinem. Tusi isthic aquarum pluenti stillarum copia, semel rigatus fueris, aliter sentias*: alijsque clarè ediceres, hæc aquarum (aere humido frigidoque sæpè succedente) *multiplex infusio, corpori quàm sit inutilis, oculis turbulenta, homini denique toti molesta. Dein alijs alia succedunt iucommoda, siccum (ut mos est) aquas fastidientes, cum repetimus, illic terram, herbas, vestes aquoso nimbo auatas inuenimus frondes stillantes undique: frigidi madefactis vestibibus induti, quoniam salutis discrimine non circumcingimur. N. Egressi optata iam sumus petiti arena: aliud ne restat, priusquam aquas intremus. N. Scilicet.*

CAP.

RIPA DILIGENTER CONSIDERANDA

N. Nil nostrâ refert ripa, dummodò præmonstrator viæ nobis præstò sit nosque anteat in aquis; aut si talis absit dummodo nobis sedulo prospiciamus. *G.* Loci multa sunt commoda magnaque, multa incommoda. *N.* Quis ergò est locus commodissimus, quæ ripa selectissima. *G.* Non arenosa, non creta tenax, non lutosa herent enim pedibus & exeunti sunt molestæ. ne sit nimium rudi indigestoque gramine onusta. His enim subest multa bufonum, ranarum, vermium inutilium copia: sed sit arida, solida, viridis graminea, iuxta Poetæ illud, *Area gramineo suberat viridissima prato*: ripa super viridi florescant arbores, a vento certum tutamen & sole. *N.* His opportunè hunc in modum selectis, quid restat quin eamus prorsus, & in medium flumen ruamus? *N.* Mane

ANTEQVAM INGREDIAMVR, A-

que sedulo sunt perlustranda.

N. Claræ modo sint benèque perspicuæ, quid aliud curandum cense. *G.* Alia etiam spectanda sunt. Sed tamè (quod dixi) id imprimis præuidendū, scilicet, nuda ut sint superficiei; graminibus, Straminibus, spumaque sordida, reliquisque omnibus immundis superfuitatibus vacua. Dein penitiori oculorū acie ad fundū penetrandæ sunt, seduloque aduertendum ac cauendum meræ ut sint. Si enim turbidæ fortassis fluant præsentinis superius promanantibus, aut tinctorum reliquiarum eiectione, aut balantis gregis ablutione aut superius fundi lutosi exagitatione *fugienda* omnino sunt quia cuti & tempori sunt inutiles. *N.* Nunquid aliud præcauendum restat? *G.* Fundi notitia nobis certa habenda est, quæ qualis, & quanta sit quàm eminentis ubique quàm depressa. Si enim lutosus sit, vel hæc eminentior, illac valde aut abruptè decliuior, profundiorque valdè, hic locus, natandi imperito, est multò maximè exitiosus. Quòd si peritior tandem fies, aquas, lutosus quibus subest fundus (nisi valdè profundæ sint) ne insultes aliquando. Tybijs enim infixis in

luto hæres, aquis verticem lethali tegmine superantibus. N. Si forte hæreamus in luto, nonne enixione valida, & labore improbo hoc discrimen superemus? G. Quantom Robustius contēdis, tantom profundius descendes: nisi forte luto rariori, solida firmaque subsit terra, quæ pedibus semel contrigua si fiet, forte subleuamen fert. N. Misero hoc casu, quid factu optimum putas? G. Quibus morbis sero medicina paratur, eorum principia serio sunt præcauenda. Non enim tam docendum mihi arbitror, quid periclitantes commodè faciant, quàm quo modo & artificio, a periculis præcauere tutom possumus. Hæc nosse prima salus est adolescentulis in hac potior lateet ipsius artis narratio. N. Area natanti quæ est optima? G. Euidens, arenosa, aquabilis, ter sis saxis solida. N. Hæc raro aut nunquam inuenitur. G. Hunc, huic propinqua & finitima est eligenda: Siquidem pulchrum est prima sequentem in secundis aut tertijs consistere. Tandem in quo cardo rei vertitur priusquam ingrediari, aquæ tibi undique sint nota, omni etiam loco & puncto quam sint profunda, exploratum habeas. N. Id quæ sciam, nisi periculum fecero. G. Istuc periculum in vita fieri graue est. Dux vie & præmonstrator natandi peritus tibi opus est. hic omnem (quo natabis) circuitum sensim pedetentimque perambulet, tibi cuiusque loci profunditatem planè demonstrans. N. Sin recens essem, puderetque alijs præsentibus ingredi, talisque si deesset amicus? Neque recens tute es, neque adhuc multum veteranus. Sed esto: deest dux in aquis, & quem volo, præmonstrator, Prandij canaue, aut alio quouis tempore, cum sis negotijs vacuus, ripeque multitudine sint destitute, assumpta tibi virga piscatoria, similiue hasta, eidem filo annexo huiusque termino infimo, plūbo illigato, extendas undique virgam, demisso ad fundū plumbo. quod tibi cuiusque loci altitudinem planè demonstrabit, N. Quid si hastam hanc ad ulteriorem ripam extendere nequeamus? G. Primò ripa ambulans, quo vsque poteris omnes loci differentias ripe subiecti, hæc ratione calleas: Dein aquas ingressus, ulterius undiq; tentes, quo vsq; omnes gradus illius loci tibi planè sint cogniti: tandem, nullum alium ingrediare locum donec peritè natare poteris, huncque raro aut nunquam sine præceptore tuo aut saltem fideli comite. His benè intellectis pauca iam restant, ultimo in loco.

Cap.

INGRESSVRO OBSERVANDA.

CVM omnia affatim vndique suppositata sint, vide ne tute tibi defuisse videare. *N.* Qui se habet, is nihil perdidit. *G.* Rectè, sed ut se habeat saluum sospitemq; omnia dictata iam a me & dicenda utique firma memoria sunt tenenda. *N.* Dicta iam facta à me putes dicēda lucida (ut capisti) seriè cōmemores. *G.* Aquas initurus si sudas, aut sudaueris modo, sensim laxatis paululum vestibus hucque illucque aliud agens te moueas, donec moderatè represso sudore, lentaque auræ capto refrigerio, temperatura corporis sis sedatiore. Dein, exutis vestibus (sed sic ut singulis exuendis mora succedat & actio, aut ambulatio moderata; nā omnis mutatio subita, corpori est periculosa) togatus parumper ambules; diligenter obserues, locum ingrediendi & egrediendi commodum. His tandem prudenter (ut dictum est) & comparatis: animo magno celsoque, aquas perlustra, accede, retrocede, si natare potes. insulsa; sin imperitus, actūtum ingredi, ad ventrem primo processu tectus, nequemultum huc illucque vageris, donec lentus procumbens, natare animose contendas. *N.* Hæc ego omnia quam videre velim? *G.* Iam vnde primò orsi sumus, eò sese reflexit oratio nostra; & optata hæc conclusio; & tempus & pulsata campanula, opportunè monent, ut sermoni nostro finem imponamus: alius dies prædictorum omnium, viam tibi & præsentem dabit demonstrationem: interim memor mei, Viue ac Vale.

Neug. Ut nox longa, quibus mentitur amica, diesque
Longa videtur opus debentibus: ut piger annus
Pupillis, quos dura premit custodia matrum:
Sic mihi tarda fluunt, ingrataque tempora, dum te
Clarum perspicuis salientem videro lymphis,
Vale.

DE ARTE NATANDI

Liber Secundus.

Geronicus. Neuges.

Proximum.

Geronicus.

Amanti multum & quærenti, nullum vnquam iter redium ministravit. Id imprimis & hodierna perambulatio lucida illa quidem ac gratiosa sensum sine sensu peracta, & candida polo humentem Aurora dimouens umbram, & roseo Phebus surgens in coelis vultu rosque lentis fugatus ab herbis, & gratiosa specie virides frondes, & cantu claro modulantes aues, & opacæ circum sonantes sylvæ, & summis pisces colludentes in aquis, & optatissimus meus, quem præsentem conspicio; satis iam satis apertè proloquuntur. Quem quidem ego vultu in signem, & veræ virtutis flore cumulatè decoratum, tacitus præteream? Vel si heri isthæc nobis ratio non instituta fuisset: si in huuc præsentem, florem iuventutis nostræ, oculi non essent coniecti: si non sua sponte in occursum mihi festinaret: tantumne tamen, tam macta virtute, speque germen non ignobili: tantum ac tam diuinum caput, in quo verus inest uirtutis, non fucatus nitor, tacitus præterirem? Quin ignauia discede hinc in profundum fluentis; & ingratitudo mihi multum odiosa apage longe a pectore meo: & tu propè accelerans, *prima dicte mihi, summaque dicende Camena, Salue. Neug.* Hoc me amore donantem plurimum saluere iubeo. Memorem te nostri fuisse, *dictum ac factum tuum abundè satisfaciunt*: meminisse gaudeo, & non neglexisse habeo gratiam. Millies tibi redundet salutatio isthæc tua tempestiua: foelix sit, clarus huius autoræ splendor, solida natandi spe hac nocte depasto mihi non inuenustus. *G.* Si virides simul surgentesque inspexeris agros. *Spes alit agricolas, & adhuc tua messis in herba est: Spes viatrix periculi;* sub spe procedite us ambo, & benè ingrediendi, & regrediendi salutariter. Sed quamdiu hic præsens fuisti in pratis? num quis in his finibus perambulās? aut, qui sunt in aquis? *N.* Non mul-

LIBER SECVNDVS

multò pridem has ripas accessi, aquas inspexi, vndique circumspexi: neminem, nihil nusquam video quod nollem. *G.* Benè se res habet: siquidem claræ sunt vndæ hæ, & vndique silentes ripæ. In portu vterq; nostrum mox nauigabimus. Tuū est iam (O mihi post nullos memorande sodales) hesterni diei, loci ac sermonis argutè meminisse. Accingere locus conuenit, contingit, conueniunt mores, rectè conuenimus ambo: tu vestres paulatim exue: ego vnà solutus ero. *N.* Non potuit, opinor, luculentior nobis venustiorque aurora contigisse. *G.* Quæ res consilio geruntur & meditatione prudenti, euenire solent illæ plærumque ex sententia: temeritas verò, auidæque iuuenilis ardoris effusio, periculi ac penitentia sunt nutrices. *N.* Quantum sentio, huius exercitij commoda incōmodaque meditata nobis sunt penè omnia; quid ergò moram trahimus? quid agimus? quid non immergimur? *G.* Omnis subita natatio est periculosa. Quandoquidem modò sudauimus ambo, refrigerium captemus soluti, lente incedētes togati. *N.* Mihi ante omnia aridet hic formosissimus amnis, area cui subest euidentissima. *G.* Nitentibus nimium ne credas lymphis: gustata potius quàm potata delectant. *N.* Satis cum sint tutæ, notæ placidæq; composæ, quid non irruimus? *G.* Et incipiendi, & desinendi vtique certa ratio est obseruanda, ne nimium præcipitanti se in principio, exitus succedat (quod sæpè vidi) infœlicior. *N.* Verbo edicas velim.

CAP. I.

QVIS PRIMVS AQVAS INGREDIENDI modus?

HVnc enim didicisse, sæpè multumque exoptaui. *G.* Imperiti, placido aqua primò ingrediuntur Gradu. Peritiores verè varijs sese modis, eisque non inuenustis fluento corpora sua concredunt. *N.* Quibus quæso? *G.* Recentiores simul ac audaciores qui sunt, absurdè hi insultant erecto corpore, pedibus perpendiculariter fundum affectantibus:

E

Vu.

De ARTE NATANDI

Vt præsens vides:

LIBER SECVNDVS.

Ingressuri quidam lento gradu gradientes Corpora extendentes si-
mul manusque procumbunt. Vt planè oculos anteponam tuos.

DE ARTE NATANDI

Peritorum alij, dextra in collū iniecta, alij manibus utrisque: festinanti gradu amnis marginē accelerātes facie prona, calcibus verò supinè circulātibus, dorso eorū aquas verberātibus: hocque omnino habitu a ripa ferocicursu auolantes, primò fluctus ingeruntur, In hunc modum.

LIBER SECVNDVS.

Alij decurrentes decidunt in latus dextrum vel sinistrum
Hæc vt demonstratio docet:

E 3

Alij

DE ARTE NATANDI

Alij, ijdemque optimè vri saltantes solent, motu exultanti marginem ripæ accutunt, eadēque sublimi agitatione elati, projectis antennis pedibus, corpore erecto, sic vt nates ac posteriora tybiarum, primò simulque, summa aquarum contingant: hic mos est facillimus, tutissimus longēque omnium est optimus: cuius, Hoc cape exemplum.

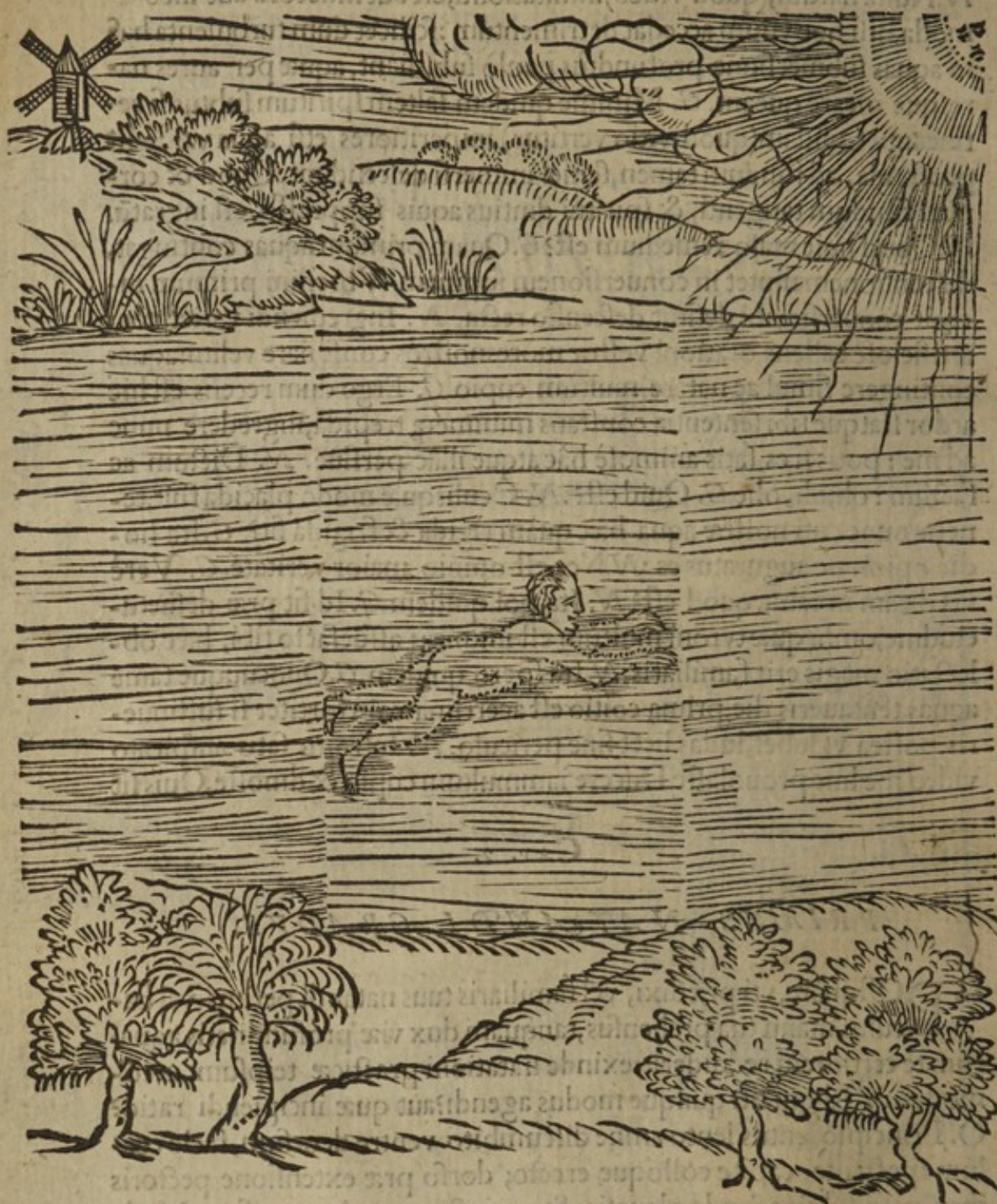
N. Nulla harum, (quod video) insultationū, est aut indecora aut incommoda, nisi hoc vnum accedat detrimentum: scilicet dum turbulenta hæc in aquas submersione profundius paulò subsiliant, aquæ per aures naresque inire queant. *G.* Minimè quidem saltem spiritum subtus si retineant. Quidam (quod vitio vertitur) imperitiores etsi aqua valdè sit profunda, ad fundum tamen, semel immergi descendunt. Quod & corpori fundum tangenti, & spiritui diutius aquis suppresso, est ingratiū. *N.* Quod huic malo remedium est? *G.* Quam primum aquas contingat, descensionem mutet in conuersionem supinam. Vbi enim primum incipit conuersio; ibi desinit descensio recta. *N.* Ingrediendi varietatem artificiosè callens, orationi vestræ mōres nostros consonare velim: aquas contingere simul ac natare multum cupio. *G.* Ergo dum recens est hic ardor statque tibi sententia constans minimèq; trepida, ingredi nunc ad me: potis si es, satis animosè hanc atque illam perflue. *N.* Dictum ac factum: oh, oh, oh. *G.* Quid est? *N.* Oculisquæ modò placida fuit, teneræ nunc cuti nostræ aqua hæc quàm rigida & frigida sit? *G.* Ita hodie opinione auguratus es. *N.* Nec est opinio maior veritate. *G.* Verè vis dicam in causa quod est? *N.* Ita pol quidem. *G.* Id sit præ desuetudine, omni quæ tyroni multum est inimica: assuefacto tibi, hæc oblectatio magis erit familiaris. *N.* Ita spero quidem. *G.* Quocumque tamè aquas tentaueris die, prima coitio est acerrima: eam fortiter si sustinueris, postea vt lubet, ludas licet sine periculo. *N.* Introitu satis auspicato video me huc prouolasse Discere iam multum cupio & dinosce, Quis sit

CAP. 2.

PRIMVS NATANDI GRADVS.

G. POSTQUAM, vt prædixi, vel familiaris tuus natandi peritus, vel baculus manu tua prehensus, tanquam dux viæ profunditatis aquarum te certiore reddiderit; exinde natationi practicæ te ipsum accommodes. *N.* Id quid sit? quisque modus agendi? aut quæ incipiendi ratio? *O.* Principio lentus lento amne discumbito: ventre deorsum, facie cœlum spectante, capite colloque erecto; dorso præ extensione pectoris incuruato, tybijs a fundo eleuatis, & projectione vnâ expansis: deinde manibus pretenfis extensisque sineque extensionis expansis: vicissimque ad thoracem vsque attractis, natare sedulò ac animè contendas, primò pedibus, dein manibus, toties quoties commodè poteris proficere pergito In hunc modum:

DE ATRIE NATANDII

N. Ratio lepida videtur, & perfacilis. G. Audi parum, dum te moneam, sicut soleo monere meos. Dum aquæ sint tibi certò certius notæ ac prius perlustratæ, ne timeas ab aquis, neu decumbere vereare. N. Haud equidem hæsitò ecce autem nonne me totum immersum sensisti? nonne multum mouentem promouentem nihil? G. Quid ergo? N. Opinor equidem, ad hanc facultatem capescendam, me prorsus ineptum esse. G. Toro flumine erras. Tute enim quæ heri edixerim, & acutè intellexisse, & animosè tentauisse, & artificiosè perfecisse visus es. sed ne nimia difficultate initio territus. Quod & ars ipsa natandi postulat, & tua imperitia, & aquis minus assueta, tenera tua tremulaq; cutis: Primum tibi in amne hoc præciticè demonstrabo, quid illud est quod scire & tenere, auide concupiueris, quo studio, qua industria, quibus modis cõparandū. Dein binis horis in die, exiguis rebus multū animo oblectationis ministrantibus, tibi cū vacuerit, præsens adero. Quotidie sistēs isthic locorum in amne; hæc si placet hora: subleuando, docēdo mōuēdo instituendo, denique manibus, pedibusque demonstrando. Donec huius artis fastigium summum transcenderis, luculentur te quidem, & verè præciticè edocueto. Interim (quod tuum est) primum natandi gradum tentasti, & tentasse non pigebit. N. Difficillior multum ratio est, quam opinabar, & ego ad agendum paulo sum inæprior. G. Difficilè quisque de se sentit, maximisque ingenijs verèque nobilibus, similes ni succedant actiones, omnino quæ sunt, contaminandas sentiunt. Discitem oportet credere, tuque credas, quod astans ego vidi. N. Quid ergo vidisti. G. Etsi tute tibi minime, mihi tamen natare maximè idque maxima cum agillitate visus es. Sed quod primo incipienti, aqua plerumque videri solet asperior, tute rutilum ripam seande, vestitusque aut rogatus saltem, inde, hæc omnia, quæ claro sermone vsurpauī, oculis. Dicto simul ac factò demonstrata conspiciare. N. Placet mutatio loci. G. Quid tam propere properasti? N. Aer aquis, quàm multò est elementior? Iam quousque & quam diu libet, hanc mihi artem explicari velim & demonstrari. G. Ita faciam, tu modò oculos animumque aduertito. Quisque hanc viam ingressus est, primò procumbens, facile immergitur attrahensque spiritum (quod omnes solent imperiti) aquis suffocatur. Qua quidem principij difficultate quod multi perterriti, vna die aquis salue, atque vale dicunt: Incipienti simul ac imperito, subleuamina supponere solemus. Hinc alij mento eorum, manu alterius subleuato: alij viminibus iuncisque thoraci contextè suppositis: alij distentè inflatis vesicis. (Quæ omnium est rationum facillima ac probatissima) natare incipiunt. Prouideat incipiens, ne aquæ sint mamillis altiores, neu clunibus inferiores; Paucis postquam extensionibus natare didicisti, caue ne in locum mamillis profundiorē sis prolapsus, neu peritier tandē, præ multiplici subsequente discrimine, ignotis vitam credas aquis. N. Ventre natare partim didici, vna cum periculis adiunctis: Sed cum hæc euitari nullo modo possunt nisi corpora reflectamus, hoc scire velim.

CAP. 3.

QVOMODO INTER NATANDVM EST REVER-
rendum?

G. N. Ostu natis (vt docent $\chi\epsilon\iota\sigma\mu\delta\upsilon\tau\iota\chi\alpha\iota$) dextera fauet: Die vero sinistra. Qui dextera sæpius vtuntur, ij vltima extensione cnm reuerti conantur, per palmæ dextræ in dextrum latus extensuam declinationem, palmæque sinistræ (è regione aquas retractantis) attractationem, in sinistram vertuntur capite vna colloque & totius corporis habitudine similiter in sinistram inclinatis, Indextram qui reuerti vult, idem faciat omnino è contrario. Sic.

F

N. Huic

DE ATRIE NATANDI

N. Huic quis proxime gradus est successiuus? G. Scilicet,

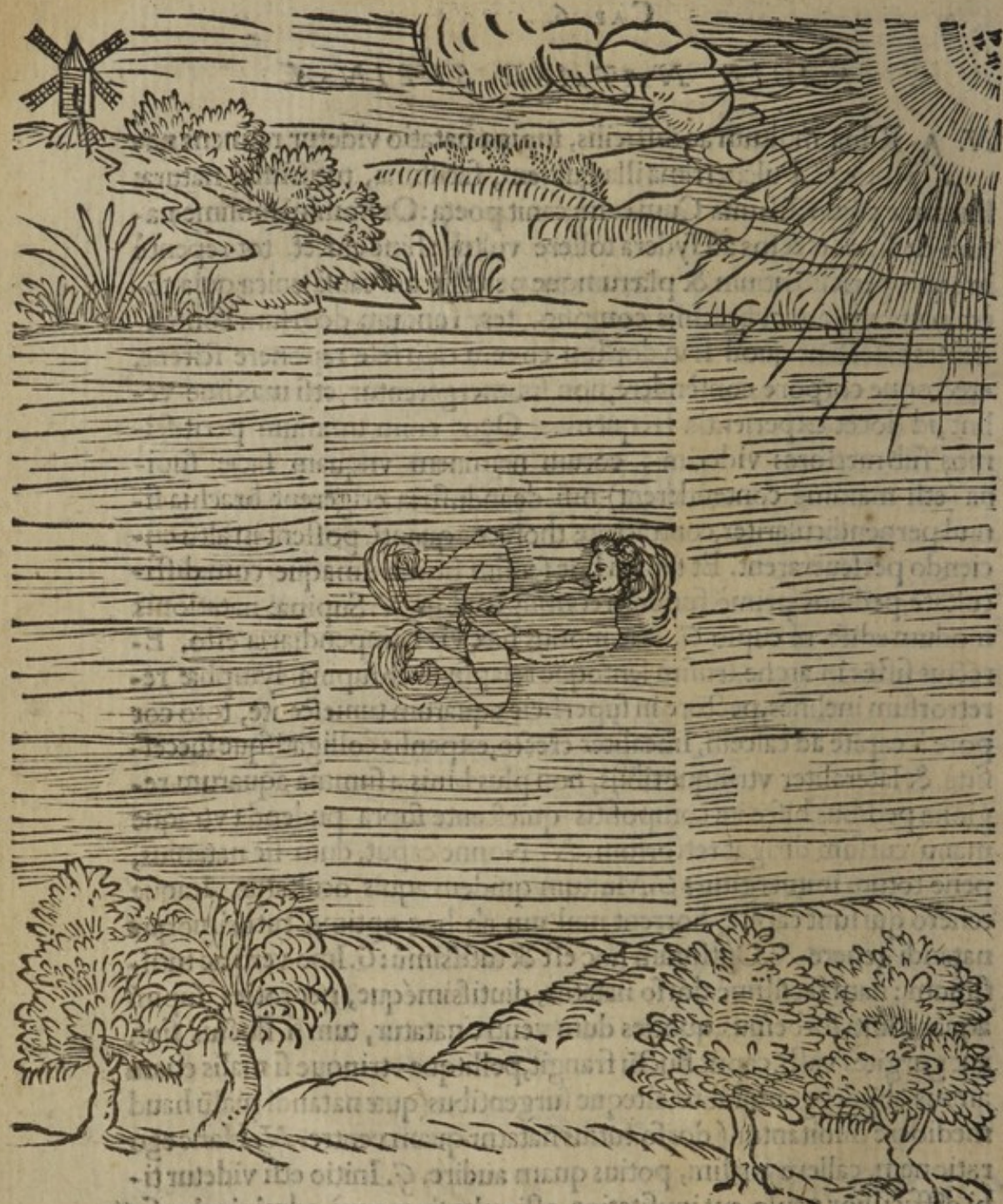
CAP. 6.

FACIE NATARE SUPINA.

N. **A**Rdua multum ac difficilis, supina natatio videtur retinens naturæ. G. Pulcherrima illa quidem, facillima, tutissima, naturæ humanæ cōiunctissima. Cum enim canit poeta: Os homini sublimis natura dedit, & erectos ad sydera tollere vultus: hinc elucet, tot repente in aquis periclitantium & plerumque pereuntium causa vnica; quia cōtra naturam, aquas brachijs complicantes, fundum deorsum contententes affectant quod si in dorsum eo tum casu sese reponere scirent, erectoque corpore contendere, non submergerentur, etsi maxime velint, id docet experientia frequens. Quos enim omnium peritissimos submerfores viderim, eorum neminem vnquam facie supina (etsi maximè contenderent) nisi de industria erigerent brachia simul perpendiculariter, contractoque thorace, quantū possent in altū eijciendo perseuerarent. Et tamen hoc sensim fit, maximaque cum difficultate, pedibus primò fundum contingentibus. N. Supinæ natationis modum ediscere cupio G. Hic modus hæc via compendiaria esto. Erectus sistēs in amne, sensim lentoque relapsu, facie supina, lymphæ retrorsum inclines, pectore in superficie aquarum tumescente, toto corpore à capite ad calcem, linealiter erecto, expansis colligatisque successiuè & lateraliter vtrinque tibijs, non plus binis a summa aquarum regione pedibus hisce ita compositis quiescente supra pudenda vtraque manu) cursum dirigat retrorsum. N. Nonne caput, dum sic natamus, pene totum immergitur? G. Multum quidem aquis occultatur. Itaque tenero qui sunt capite, horrent multum ab hoc optimo tutissimoque natandi genere. N. Optimum hoc est & tutissimū: G. Imo vero ac tutissimum: nam facillimè dorso natatur, diutissimèque, nec toties supinæ aquas inuiti sorbemus, quoties dum ventre natatur, tum si fluctus sint, aut gurgites vasti, caput fluctū frangit, pellitque vtrinque si malis etiam amnis abūdet graminibus, alteque surgentibus (quæ natandi malū haud mediocriter minitantur) dorso tutius natatur quam ventre. N. Hanc ego rationem, callere malim, potius quam audire. G. Initio etsi videtur tibi difficillior paulo, aut inusitator, astipulantis manus adminiculo, firarundinum straminis, ligni iunci, seu (quod maximè probo) vesicarum supositione vtare sicq; lento motu, retro decumbendū in hunc modum.

DE ARTE NATANDI

Vltima pars huius tractatus est de natando. C. 24.

Capitulum 24. De Arte Natandi. Huiusmodi tractatus est de natando. C. 24.

Caueat natatē incipiens, ne sese furtim subleuare conetur, altero fundum pede contingente: hoc enim timidi animi est, & seipsum fallentis neq; erigat multum gēua, aut lumbos deprimat omnino, sed extento linealiter toto homine, liquidò retrocedat & animosē. Reuertere si velit (dum imperitior est) circumnatet: sin recentis nomen & rationes horreat, vna quiescente tibia, alia aquas lateraliter complicante, in complicantis tibie latus (siue dextrum illud sit siue sinistrum) artificiosē reuertitur. Item circumvolutionem apprimē tenere debet, ad euitationem imminentium periculorum: scilicet linterni, arundinum, riparum concurrentium quorumque: quæ si inopinatō eueniant, nisi valde animosus sit gnarusque natandi; actum est, illicet, perijt, ad hæc mala euitanda, multæ etiam aliæ vsu veniunt, conuersiones, inusitatiorē scilicet & difficiliore, sed quæ liberum decent & sunt valdē salutare. *N.* Neque istas, me celare velis. *G.* In aquis dum sim, hac atq; illac liberē fluo, eoq; facilius ac liberius fluet oratio nostra; siquidē venustates istæ atq; reflexiones, mihi multò maxime solent esse iucundissimæ. *N.* Quæso hac me particeps iucunditate, harum varietatem demonstrans, dum edicas. *G.* Quas edicturus sum, harum prima dicitur,

CAP. 5.

TROPICA EXPEDITA.

Procedens à dextris ad sinistras, & e regione: fitq; simili manus oppositæ declinatione, corporisque ac capitis inclinatione, comitante simul tibiarum complicata circumuolutione, eodem prorsus modo, atq; prius vsitata conuersio facta est, nisi quod repentē hæc reuocat pronatantem, idq; agilitate expedita, quæ non nisi summa agilitate imbutis contingit. *N.* Hæc, qui fit, tantillo temporis, ac, vti dixi, momento? *G.* Non vt communis conuersio, dum circumgyramus lateraliter, sed si in sinistrum, expeditē reuerti volumus, id actutum fit, pollice dextro fundum spectante palma conuexe prætensa, aquasque anteriores lateraliter abdicante, sinistra verò aquas plana palma, digitisq; copulatis, retro inuolvente, vnda attrahente, idq; corpore, vultuq;, subitò retractis in sinistram: Sin in dexteram expeditē reuerti volueris, eadem omnia e contra eodem prorsus modo, & ordine sunt peragenda, præsens vt monstrat figura.

DE ARTE NATANDI

LIBER SECVNDVS

N. Huius conuersionis quis est vsus? G. Repentinis periculis euitandis maximus: scilicet si festinanter in nos, siue naues aduolent, siue lintres, siue nobiscum haud mediocri cum periculo leones, vrsæ, canesue færoces, in aquis colluctentur siue alia quæcunque repentina pericula nos violentè affectent, hac vnica conuersione, quasi digitulo facile declinantur omnia, præterea si periclitanti in aquis, opem ferre conemur, hac conuersione & commodissimè id fit, & minimo cum periculo. Caueat huic conuersioni deditus, ne aquæ sint nimis raræ, neu tibijs seiunctis hanc tentet. Illud enim tibijs, hoc spinæ dorsi nimium est inimicum. Hac non venustior multò, sed multò etiam salutarior.

CAP. 6.

CONVERSIO CAMPANALIS.

N. QVæ illa est campanalis, quîdue ita dicta fuit? G. Quia omni latitudinis discrimine semoto prorsus & neglecto, sicut campanæ, dum pulsanur, sic hac conuersione vsus, ventre si natet, subitò attractis pedibus, simulque anterioriùs proiectis, facie supina renatat, é contra si supine natet, perpendiculariter conuersis extensisq; tibijs pone, ventre natans illico, cursu quo priùs, procedit contrario.

F 4

N. Id

DE ARTE NATANDI

N. Id qui fit? G. Ventre si nates, simul contrahens pedes, & contractos contrario modo eijciens, poné etiam expansis manibus, aquas atrahe retrocidens ac vna supinus natans. Sic.

L I B E R S E C U N D U S .

Dorso verò natans, contrahe subito ad nates pedes tuos, ac ponē (aut fundum versus) proiectis illis, exultans, ac animose corpus erigens, prona facie natare contendito. *N.* Quis vsus huius est? *G.* Scilicet in angusto aquarum sinu, contractoque curriculo, sine tædio aut offensione pedis contra ripas, reuertamur. Caueat tamen fundus vt sit satis profundus, præcipuè verò graminibus lutoque vacuus. *N.* Non potes lenti caricis fundiue aut mali graminis periculum, vera vi natandi superare? *G.* Quam multi peritissimè natantes & generocissimè in festis graminū ligamentis & lutofo fundo hærentes, periēre. Itaque fortiter natantes idque agilitate animosa, aliam fræquentant conuolutionem, quæ dicitur,

C A P . 7 .

C I R C U M V O L V T I O .

N. **Q** Vanam ratione fit circumvolutio? *G.* Dum natamus extento vt solēt corpore, circū volumus nosmet facie habitusque corporis reliquo, superius, inferius, dextrè sinistrèque; successiuè multoties (& axis instar cum integro globo) circumuoluti. Quam quidē rationem, gestu citius luculentiùsq; quàm verbis explanare potero. *N.* Attamen vti cæpisti, iam lucida prius oratione, dein praxi mihi eam demonstres sensibili. *G.* A sinistris circumuolutionem inchoans, postrema dnum ventre natat, extentione, brachiū manumque dextrā (aqua palma vna deprimens) quoad potest antèrius extēdat, vultu, pectore, habituque corporis per sinistrū supinè cumductis, tibiam sinistrā supprimens, dextrā eleuans, summaque aquarum, à sinisteris dextrā versus efferens, sæpius circumuolutus, vel à dextris ad sinistrā, vel à sinistris ad dextram contradictoriam scilicet manus dextræ, & pedis dextri, contraque extentionem scilicet manus dextræ, pedis vero dextri contraque extentionē, scilicet manus dextræ, pedis verò dextri elationē, ad vel supra summā aquarū. Exempli gratia: vt bene, bis dictum esto, a ventre voluturus ad dorsum, extendens dextram, extrema extensione, aquasque anteriores declinante, per sinistrā faciē eleuans, supino vt natet vultu, eleuat tibiam dextrā, vnaque circumactus deprimat sinistram; quò sæpius & cæleriùs, hoc modo lepidè ludere tibi lubeat, cò propinquius tibiæ coeant, manusque ante pectus expansæ huncque motum expedites, non longè sint semotæ, in hunc modum.

G

N. Num-

DE ARTE NATANDI

L'IBER SECVNDVS.

N. Numquis eius vsus est? G. Frequens admodum quia dorso natantes hac sæpissimè vtuntur vt præuideant & etiam dū cumulos stramineos, aut superficiem sordidam, à sentinis profluētem, vitare cupimus, aut culices circumglomerantes, hoc aquarum pulsu liquidò abigimus. quod si natantibus nobis talium circa fluentium, aut circa volitantium copia sit infesta, eo casu vtendum est.

CAP. 16.

PERCVSSIONE QVADRI-
partita.

N. Vnde dicitur quadripartita? G. Quia aquas verberamus quatuor partibus corporis successiue, & velociter agitantibus, N. Quæ sunt illæ? G. manus pedesque. N. Omnes eleuamus simul? G. minimè sed successiue singulas: 10. pedem dextrū 20. manū dextram 30. pedem sinistrum. 40. manum sinistram. N. Quā agilitate potissimum? G. Extento corpore, eleuato pectore, tybijs partim brachijsque omnino planè lateraliter, quoad potes, extentis vti præsens videas.

G 2.

DE ARTE NATANDI

LIBER SECVNDVS.

Hac vtaris rarò, idque aut oblectationis gratia, aut dum nimium condensantur circa faciem tuam, mordaces culices. Efficit enim sonitum sub aquis, capiti multum inimicum, N. Nonne possumus

CAP. 17.

MANIBVS PEDIBVSQVE SVPINÈ natare.

G. **E**T si manuum decertatio, supinè natantibus plerumq; parum proffit, tamen festinanti processu, valdeque veloci. si contendimus, manibus pedibusq; id agendum est. N. Ventre utiq; natantibus vsitatum est & congruum. G. Et dorso etiam, cum supina pronatio celerior sit, prona, hacq; supina contentio, est velocissima. N. Vnde supinè natanti manuum prima oritur motio? G. Eijciendæ sunt manus retrò, caput pone eademque dum extenduntur, penè contingentes, palmis aures, dum eijciuntur spectantibus, vltima verò extensionis huius extremitate: (conuersis exterius palmis) brachia eodem modo expandendo, contrahendoq; simul: pedibus solito more contendentes, profilire contendat, in hanc formam.

G 3

Hujus

DE ARTE NATANDI

Hac utitur ratio, idque aut oblectationis gratia, aut dum natiuitas
conueniunt circa faciem tuam morasque calices Efficit cunctis.

LIBER SECVNDVS. *G*

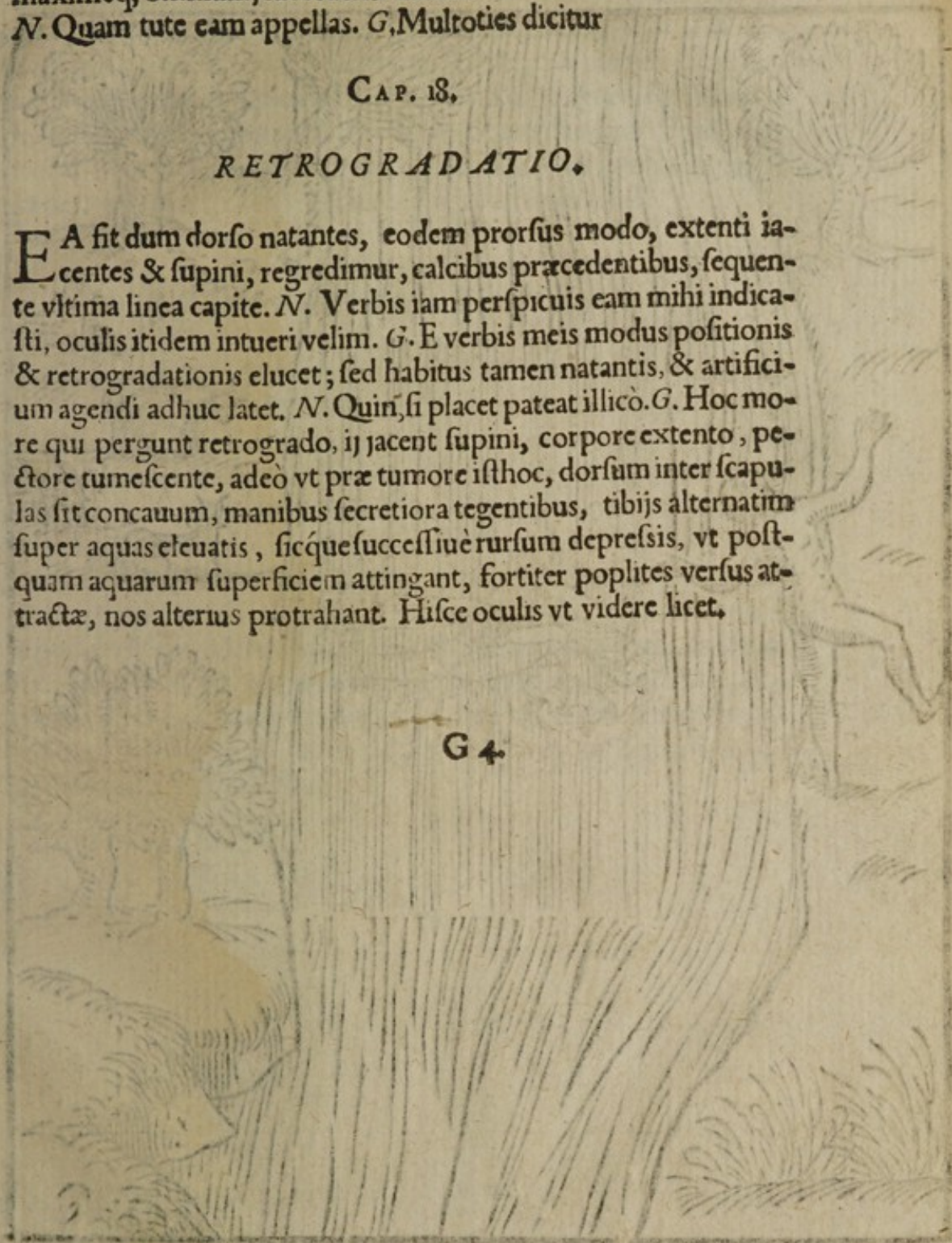
Hujus vsus est : contra veloces fluctus procedere ac progredi,
maximeq; omnium, succedenti natandi facilitati est dissentanea.
N. Quam tute eam appellas. *G.* Multoties dicitur

CAP. 18.

RETROGRADATIO.

EA fit dum dorso natantes, eodem prorsus modo, extenti ia-
centes & supini, regredimur, calcibus pracedentibus, sequen-
te vltima linea capite. *N.* Verbis iam perspicuis eam mihi indica-
sti, oculis itidem intueri velim. *G.* E verbis meis modus positionis
& retrogradationis elucet; sed habitus tamen natantis, & artifici-
um agendi adhuc latet. *N.* Quin, si placet pateat illico. *G.* Hoc mo-
re qui pergunt retrogrado, ij jacent supini, corpore extento, pe-
ctore tumefcente, adeo vt præ tumore isthoc, dorsum inter scapu-
las sit concauum, manibus secretiora tegentibus, tibijs alternatim
super aquas eleuatis, sicque successiue rursum depressis, vt post-
quam aquarum superficiem attingant, fortiter poplites versus at-
tractæ, nos alterius protrahant. Hisce oculis vt videre licet,

G 4

DE ARTE NATANDI

LIBER SECVNDVS.

N. Neceſſitatis quaſo an elegantiae ſoluis gratia, reſſu vtimur retrogrado? G. Vtriuſque. Reſſis, ſcilicet quando profundis ac ſpacioſis pontis natantes longe a ripa diſtantes vnaque laſſi ac natandi tadio conſecti, hac facilitate nos ſubleuare ſolemus ſine fundo, ſine alterius adminiculo ſine omni moleſtia quae oblectationis & iam pars non minima cenſeri debet, & tamen rariori fluminum proceſſu ſummis aquarum retrogradi colludentes, nobis iucundè quidem ac lepidè placere ſolemus, huius diſſimilis eſt.

CAP. 6.

CVBATVS VERSATILIS,

N. QVæ eſt differentia inter Circumuolutionem & cubatum, verſatilem? G. Et ſi eandem formam magna ex parte referant tamen ſi penitiùs vtramque agilitatem inſpiciamus, illa motionem, hæc quietem ac poſitionem lepidam potius denotat exempli gratia illa circumuoluti corpus celeriter idque multoties, tibiam aquis efferendo, & cum percuffione deponendo. Hanc dum frequentamus, iacemus ſupini extenti, vlnis lateribus applicatis, la- certis a corpore rectâ eiectis, tybijs interſtitio pedali ſciūctis plan- ta pedum ſpectante fundum ſic decumbentes nunc dextrum latus, illico ſiniſtrum ſummis aquarum toties quoties, oſtendimus, ob- ſeruato, dum dextram erigimus extēdimus lateraliter dextram ma- num pedesque parum deprimimus, ſiniſtram verò manum pe- demque ad nos attrahimus,

DE ATRI NATANDI

Vti iam oculatus testari potes.

LIBER SECVNDVS.

N. Quis huius vsus est? *G.* Frequens admodum & per utilis. siquidem supinus natans multoties periclitatur, vel in locos arundinosos, vel contra ripam, vel alia pericula occurrentia, nisi circumuolutionem commodè calleat. Caueat hac fretus ne densa mali graminis silua eandem sapius experiatur, ne irretitus, tandem, vix aut ne vix, aquis excedat saluus. *N.* Quid si pronatando, paulò longius simus prouecti, & in aquas densis graminibus altisque scaturientes? *G.* Tunc, si natantes vna & exire liberè & tuto circumspicere velint, sequentis agillitatis, sint periti, quæ dicitur

CAP. 8.

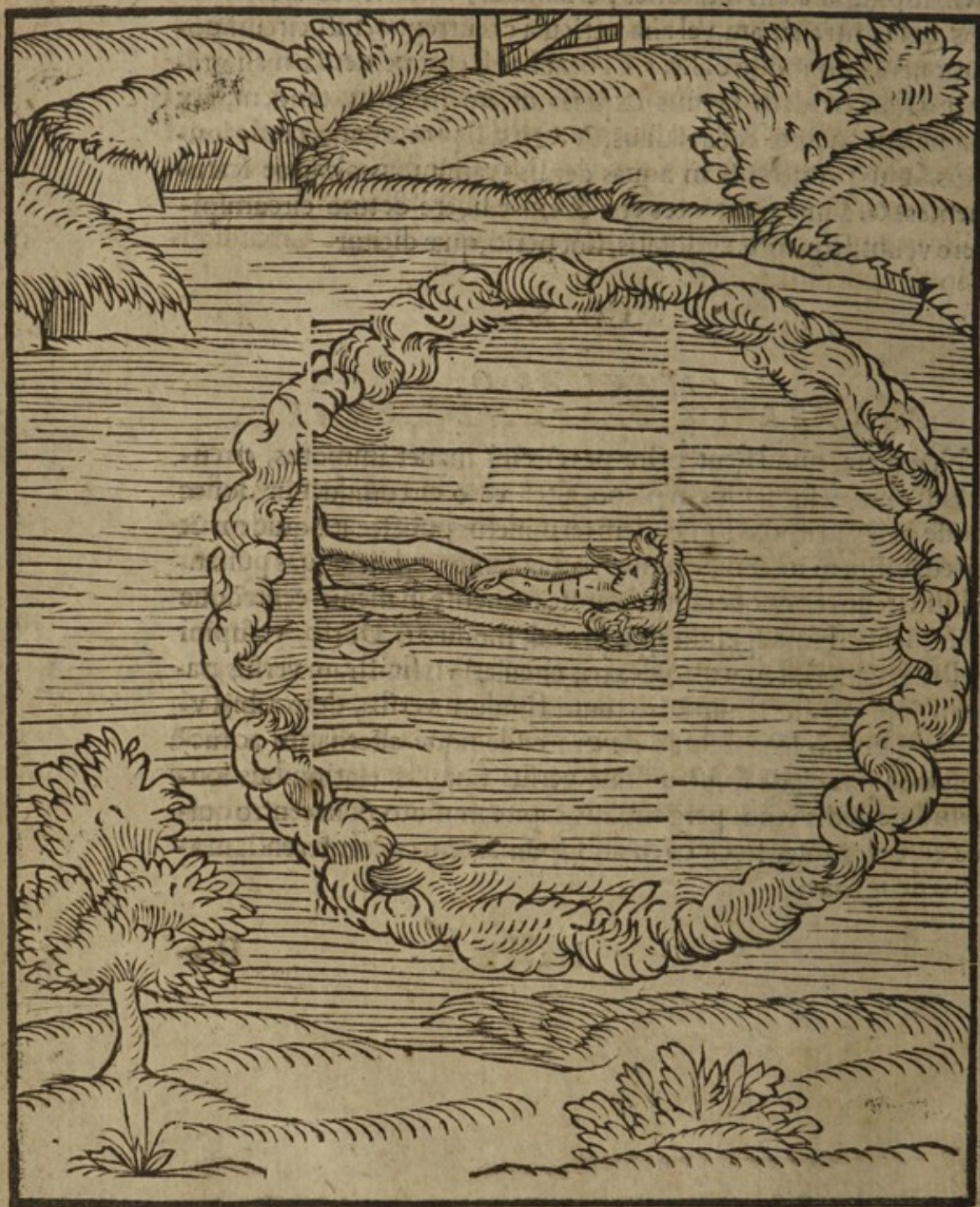
CIRCVLASIO.

Inde dicta, quod sicut prior pes circini manet immotus, circumlum dum designamus in plano, alter vero circumducitur donec vnde orsus primo est, in eodem terminetur puncto: ita quidem & circulationem inter natandum frequentantes, tybijs aquas pulsantibus circum circa querantur, capite manente in medio centrūque designante. Huic agenda quis primus modus? *G.* Dorso, vt supini solent natante iacemus: si à dextris circulari vis sinistram versus parum deprime sinistrum latus tuum fundum versus, dein tibijs vtrisque primò leua deinde dextra eisdemque alternatim ac successiue aquis elatis sinistrumque versus singulis elationibus longitudine pedis vnus pergentibus, capite immoto, & in centro quiescente eleganter fit cir circulatio, spumantem circumferentiam aquis designans:

H₂

Præ-

DE ATRÆ NATANDI
præfens tibi vt dabit exemplum:

N. Num nobis vsui circulatio esse queat? *G.* Imo maximo & frequenti præsertim, si amnis superficies, vel spumante putredine, vel stipilosa materia, aut alia immunditia quacunque, quæ natantibus capiti ceruicique adhærere solent & officere, circulatio ea omnia abigit ilicò, perspicuumq; oculis reuelat amnem. Hac summis colludens in aquis, caueat ne nimis altè pedes in aerem ostendat caput enim immergitur: aut nimis ferociter pulset fluctus tibijs, sonitum enim magnum reddit in aquis capitis dolorem ilicò ministrantem. Ad hoc verò malum euitandum, sequens. Circumductio est aptissima, scilicet

CAP. 9.

CONVERSIO PERPENDICVLARIS.

EA dicitur perpendicularis, cum erecti, in aquis stantes, adhuc corpore, capiteque perpendiculariter erectis, vndique astantes circumspicimus, alloquimurque simul magna cum gratiâ ac facilitate? *N.* Hanc mihi commonstrari velim. *G.* Profundo iam loco erectè stantem me vides? *N.* Video. *G.* Sed pedes subtus tibijsque mouentes? *N.* Sic. *G.* Si à dextris ordiri velis, inuoluta, primò per dextri pedis plantam digitosque agiles aqua, dein eodem prorsus modo successiue per sinistri, inclinanda est tibi in sinistrâ habitudo corporis tota ac dispositio manibus denique enixè aquæ sunt attrahendæ & abdicandæ inuolutè: sinistra primò attrahente, dextra dein successiue recipiente, repellenteque:

DE ARTE NATANDI
presens vt explanabo.

LIBER SECVNDVS.

Huius quot sint commoditates vide. Dum ignotis natamus fluctibus aut vasto (ita si superis visum est) mari, huius periti, erigimus caput vastos super gurgites, circumspicimus ubi proximus, ubi tutissimus littoris aggrediendi locus inimicorum. Præterea violentis manibus elapsi, fugientes nos ad aquas, si insequantur afflicti, que vel saxis, vel sagittis, vel alijs missilibus: hac freti perpendiculari, & vnde veniant, & quomodo euitentur, facillimè in ictu oculi exploratum habeamus; Etiam si vel cum homine, vel bestia in aquis sistenti tibi, decertatio contingat, hoc modo erectus, liquidò fortiterq; dimicare poteris. Cauendum, ne lutosus subsit fundus, vitæ periculum minitans. His conuersionibus multæ aliæ succedunt, lapidæ illæ quidem & non inueniuntur natandi agilitates, facilitatesque, quæ non nisi natandi peritis eisdemq; omnino generoso planè animo celfoque imbutis contingunt, quas qui dextre callet, omnesque clara quasi luce præsens ad placitum ante oculos ponere, hunc NEPTVNI pronepotem ponti ducem appellant & pleno quasi ore laudare nunquam desinant. N. Quænam illæ sunt festiuitates, elegantius natantium? G. Et prædictæ conuersiones, & multæ aliæ his quasi successiuè. N. Omnes non vno verbo potes edicere, nec omnia possumus omnes: Omnium tamen illarum, primam & audire & videre desidero,

CAP. 10.

PRONATARE PALMIS CON-
iunctis.

Primum tenet gradum, quia natationi simplici, pronoque est coniunctissima. Hac freti inter natandum, carpum vtrunque palmis simul applicatis, ad pectus vsque contrahunt. Deim extendunt manus palmis sibi inuicem applicatis, pollice vtroque erecto, summis digitorum partim recte tendentibus vsque dum summa supra aquarum, compareant.

DE ARTE NATANDI

Vti è demonstratione presenti discas.

LIBER SECVNDVS.

N. Huius nunquis vsus est? an solius oblectamēti gratia eadem vta-
mur? G. Præterquā quod elegans natandi ratio sit, si fortè cumulus
stramini nobis inter natandum occurrat, qui molestiam pericu-
lumque sæpè infert) hæc acuta manuum extensio eundem pene-
trat illicò, & vtrunque dissipat. In locum etiam arundinosum delatis
eodē modo opem fert, & egrediendi facilitatem: præsertim si caue-
at ne nimis latè manus dissipet, hoc discrimine afflictus. Neque ine-
legans illa ratio est, proximo quæ sequitur gradu scilicet

CAP. II.

NATARE NEQVE VENTRE NEQVE
dorso.

N. Neque ventre neque dorso? hanc natationem videre velim.
G. Sic natans procedit, humero, brachio, crure, tybiaque
siue dextris, siue sinistris, dextrè aut sinistrè erectis, & summis a-
quarum contiguis. N. Quomodo? G. Dorso vel ventre natans v-
na deprime sinistram, erige verò dextrum latus natans id-
que extentus. Sic dum iaces sinistra manus extensionem frequen-
tet non dilatando motum aut deprimendo sese fundum versus sed
recta quasi linea extendendo, ac contrahendo summis aquarum pa-
rallelica.

I

in

DE ARTE NATANDI

in hunc modum.

LIBER SECVNDVS.

N. Huius quæ est commoditas? Præter animi oblectationem quam inde latere natans capis alter vtram ripam si sic occasio feret, pronatando semper aspiciet, altera, manu pedeque quiescente N. nonne est possibile quempiam

CAP. 12.

VENISE NATARE VTRAQVE MA-
nu quiescente?

G. Vtique fit facillime. N. Quæ hæc est facilitas, & quo exemplo mihi indicas? G. Thorace extento antèrius, collo aquis erecto, manibus collo ponè sub occipite iniectis siue dorso retrorsum complicatis tybijs pedibusque promouentibus, vt solent dum ventre simpliciter natatur,

I 2

Vu

DE ARTE NATANDI

Vei me nantem vides.

N. Quem ad finem sic solemus natare? *G.* Scilicet si spasmus fortè nos malè cæperit, aut si fortè catenis vinctis retrorsum manibus: a-
 quas tentare cogimur in vitæ discrimine. *N.* Nonne id dorso fit
 multò citiùs ac faciliùs? *G.* Non tam commodè, quia ventre na-
 tans viam præuidet, lustratq; oculis: dorso verò natans, nisi con-
 uersione vsus, minime: Præterea si natando nobis lacerti sint fa-
 tigati: quò faciliùs hoc casu fluctibus emergamus, solemus ven-
 tre natantes.

CAP. 13.

PEDEM SINISTRVM MANV DEX-
tra portare.

N. **V**arietas multùm discentem delectat, & isthæc ratio non
 potest non esse placidissima. Iucunda illa quidem, & in-
 ter natandum vsitator fitq; si dum ventre natans, pedem fini-
 strum eleuando, nates versùs contrahimus, manum vnà dextram,
 super nates retrorsum extendamus, pedemq; sinistrum compre-
 hendamus, retineamusque, continuata prouocatione sub manu si-
 nistram, dextroq; pede actibia vice versa, contra etiam fit,

DE ARTE NATANDI

Præsens ut videbis:

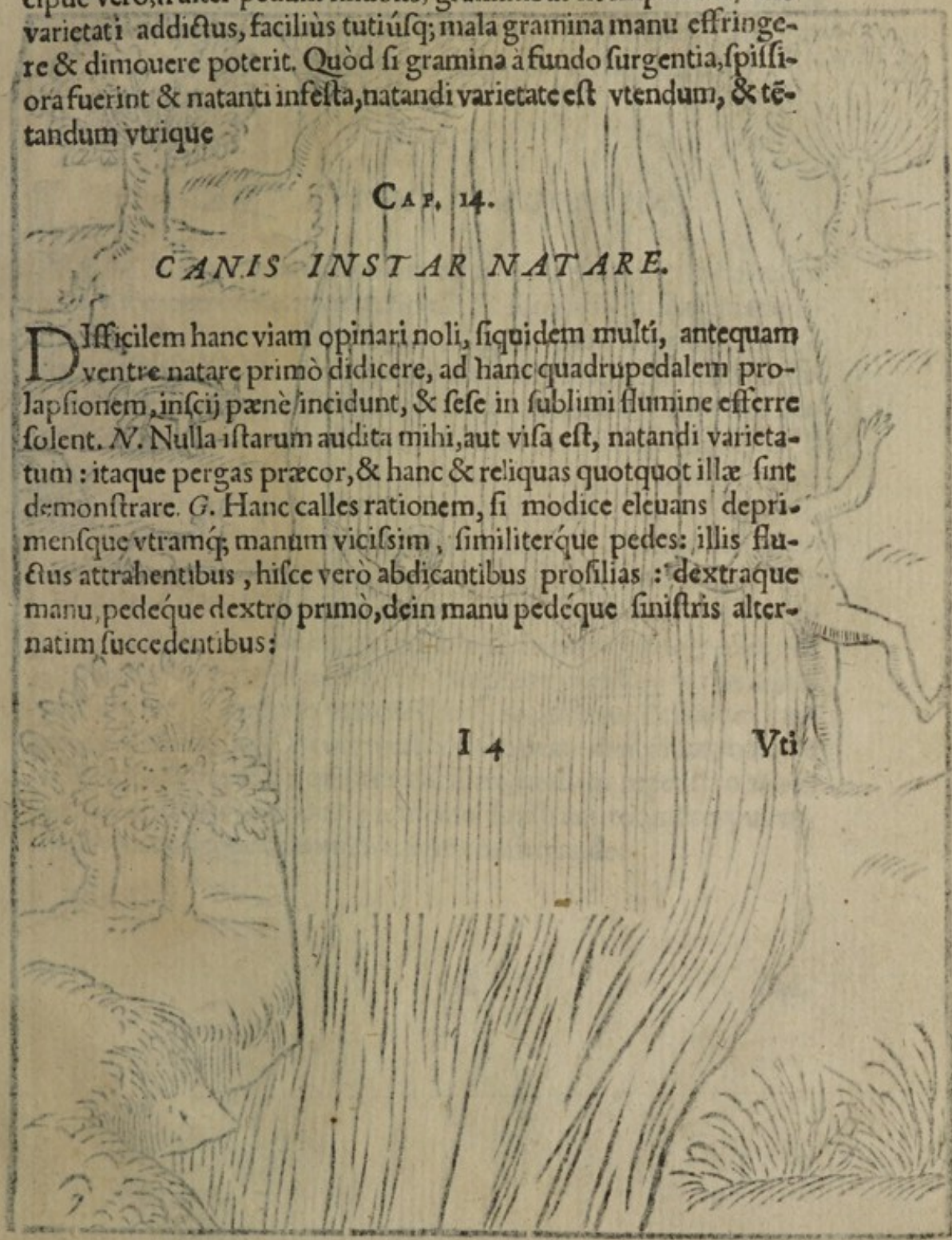

Hæc agilitas contra spasmodum multum utilis est, ac salutaris, præcipue verò, si alter pedum sinuosus, graminibus sit implicitus, huic varietati addictus, facilius tutiusq; mala gramina manu effringere & dimouere poterit. Quòd si gramina à fundo surgentia, spissiora fuerint & natanti infesta, natandi varietate est vtendum, & tē-
tandum vtrique

CAP. 14.

CANIS INSTAR NATARE.

Difficilem hanc viam opinari noli, siquidem multi, antequam ventre natare primò didicere, ad hanc quadrupedalem prolapsionem, inscij pænè incidunt, & sese in sublimi flumine efferre solent. *N.* Nulla istarum audita mihi, aut visa est, natandi varietatum: itaque pergas præcor, & hanc & reliquas quotquot illæ sint demonstrare. *G.* Hanc calles rationem, si modice eleuans depri-
mensque vtramq; manum vicissim, similiterque pedes: illis fluctus attrahentibus, hisce verò abdicantibus profilias: dextraque manu, pedeque dextro primò, dein manu pedeque sinistris alternatim succedentibus:

DE ARTE NATANDE

Vt iam demonstrans plane ante oculos ponam,

LIBER SECVNDVS.

Hoc motu elati, tutius gramineam nociua filuâ exedimus his incō-
modis, ventre dum natamus, sic evitatis, sequuntur, aliæ plures &
faciliores, & expeditiores supinè dum natamus frequentandæ. Qua-
rum prima, lepida quidem illa & quasi triumphans dicitur

CAP. 15.

AQVARVM PERCVSSIO.

N. **M** Anu an tibia percutimus aquas? G. Tybia dextra & sinistra
eademque elegans ratio est & iocularis, fit hæc plarum-
que cum dorso eleganter natantes, singulis panè extensionibus e-
levata altius minus (uè tibia) verberantur fluctus, & rorantes in al-
tum stillæ concitantur. Elegantius hanc rationem exprimentes, sin-
gulis extensionibus procedunt, mento ad pectus depresso. Quod si
generosius id facitare studeant, elatius tunc singulis extensionibus
succeedunt singulæ percussiones aquarum, vel sinistra vel dextra,
vna cum circum volutione totius corporis. N. Pulchra hæc qui-
dem ratio est & omnium quas enarrasti generosissima itaque hanc
videre ardeo G. Hanc dum exercere velis & perficere, iaceas su-
pinus in aquis corpore extento tibijsque tumefcente pectore &
quasi elevato, manus vtriusque palma plana, fundum versus aquas
deprimente, corpusque (dum pedes eijciuntur) inuolutis aquis par-
tim sublevante. Sed si cum verbere aquarum vna circumvoluere
velis, tunc si dextera aquis tibia sit elata, eandem repentino motu
deprimas elevando eodem momento sinistram totum corpus ea-
dem vnica actione circumvolutioni confirmando:

K

Eui-

DE ARTE NATANDI

euidenter vt tibi elucebit ex demonstratione isthac.

LIBER SECVNDVS.

Hæc agilitas etiam facilitatem natandi magnam parit, nec tantam contentionem postulat atque

CAP. 20.

VNIUS PEDIS COLLVSIO.

N. Facilitates istæ & natandi lepores, vt plurimum voluptati, nō necessitati inferuire videntur. *G.* Imo nulla harū est, quæ si pericula eueniant, (vt solent inter natandum plurima) non minorem vsum arduis propellendis quàm voluptatem lepidè ludenti ministrant; itaque eò gratior ea ratio tibi videri debet quia miscuit vtile dulci. Hæc enim (de qua verba sum facturus) vnius pedis collusio, et si natanti amœnitatem multam ministrare videtur, quod hæc inter nataudum freti celsò animo prosilire videntur & quasi triumphantes, habet tamen suum destinatum vsum & commoditatem perpetuò successiuam, vt & verbo & exemplo aperiam. Hanc affectantes dum procedimus, eleuatam nunc dextra nunc sinistra tibia pedeque in processu, quasi triumphantes circū voluimur eam ter quaterue in aere circumductam, vna generoso vultu contractoque in collum mento, spectantes. *N.* Lepida hæc quidem collusio videtur & persacilis. *G.* Imo multum difficilis nisi enim imprimis tumescente pectore, palmis planis, fundumque versus depressis altera tibia aquas vna premente: hæcquæ omnia comitetur generosus sese subleuantis animus, dum tibia eleuatur, caput aquis immergitur difficilis hæc quidem agilitas, sed pulchra & quæ infestis graminibus pedibus, siue molestia, discutiendis summo opere conuenit.

K₂

Vii

DE ARTE NATANDI

Vti praeius conspicis.

LIBER SECVNDVS.

qua quidem difficultate territus, ne medio cursu defistas : huic expediundæ facilius, sequitur ratio non inuenuista.

CAP. 21.

PEDVM OSTENSIO.

N. **V**trisque pedibus summis aquarum elatis, potis est quispian intacto fundo persistere. G. Vsitatum id quidem est & perfacile, nec sistere modò, verum & commonstratis ambo- bus pedibus pronatare. N. Hanc mihi cedò viam. G. Huius appetens jacet supinus, (cuius contrarium in cæteris pedum ostenti- onibus factitatum est) dorsum deorsum incuruet manibus remo- tum more, super ventrem, dum contrahantur ac dilatantur planis palmis, per involutionem aquarum corpus subleuantibus, eleuatis pedibus supra aquarum summa,

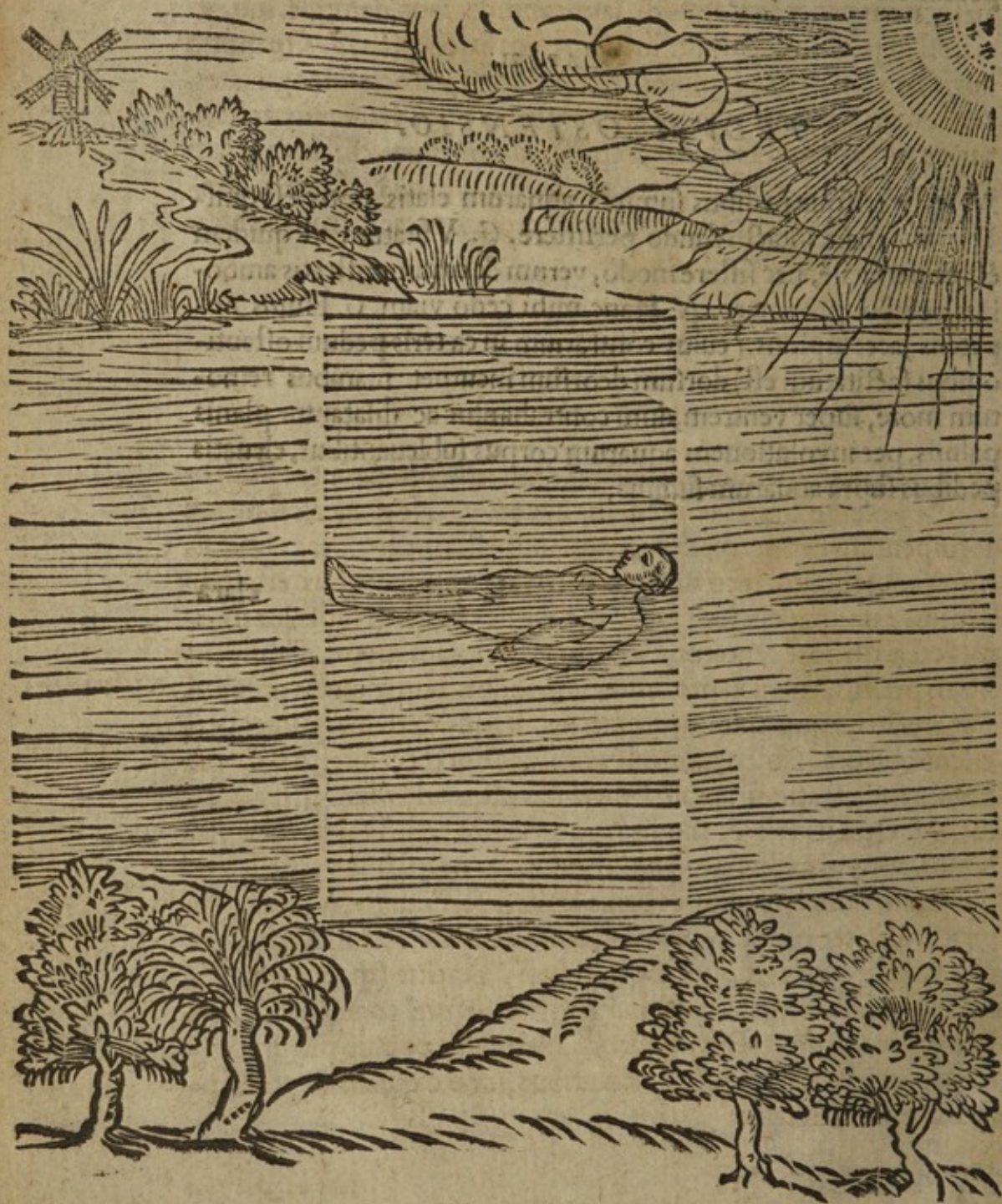
K 3

clara

DE ARTE NATANDI

clara ut iam luce tibi lucet.

N. Huius vsum aliquem quando reperisti? *G.* Postquam natauimus, prætstituto spatio, hac freti: videre licet fixisque oculis cernere, num pedes satis mundi, satis candidi, satis denique loti, etiam si in profundissimum locum simus prolapsi. *N.* Quantum auguror coniectura, plures sunt pedum, quam capitis agilitates. *G.* Et mari terraque æquum esse censemus ut pedes sepius agitentur quam caput, ubi fixum est consilij domicilium, & tamen si iam à calce ad caput transcendat oratio nostra, vnā facilitatem longè omnium excellentissimam capiti propriam ac peculiarem videbimus: ea dicitur

CAP. 22.

MENTI SUSPENSIO.

N. **M**enti suspensionem, tacitus dum mecum diuinare studeo, mente omnino suspensus hæreo. *G.* Ne graueris si mente te suspensum detineam, dum menti suspensionem videas: sicut enim caput sublimi loco nitens, cæteris corporis partibus est eminentius: ita quidem hæc facilitas, cæteris omnibus superior multo, & si artificiosè teneatur, facile superat ipsam artem. Siquidem huius peritus, etiam in profundissimis aquis non mouens omnino stat erectus, aquis minime immersus. Itaque cætera argumenta si essent obscura, tamen hæc vnica facilitas docet manifestè: natura hominem natationi aptam scilicet si erectos ad sydera efferat vultus. *N.* Quibus vijs & modis, hæc efficitur? *G.* Dorso dum natamus, vltimò extensis expansisque tibijs quiescimus, sic iacentes. Dein, dum expansæ, ut prius tibiæ descendunt vnà, cum perpendiculariter fundo appropinquant, contrahendi sunt pedes, genua versus, pectus tumidè efferendum, brachia (manus vtriusque dorso, dorso tuo affixo, idque humeros versus) vel contrahenda, vel lateraliter vtrinque rectèque eijcienda, manuum palmis planis, digitisque coniunctis, fundum spectantibus, mento quantum potes ipsum Zemith salutante:

DE ARTE NATANDI

Vti vides:

LIBER SECVNDVS.

N. Mirifica hæc quidem ratio est. G. Et tempore etiam utilis. N. Quo tempore? G. Dum summo frigore summa glacie peregrinamur si forte lubrica subtus giacies perrumpitur, hoc vnicum remedium, periculi evitandi necessitate multa nocte amnem tentare si sis coactus, teque sequantur lintre prouecti & huius tamen agilitatis subleuamine, etiam in profundissimis aquis, immotis fluctibus, nullo sono concitato dum prætereunt inimici, quiete sistas, & mox Optata egressus potiariis arena hanc successiue comitatur.

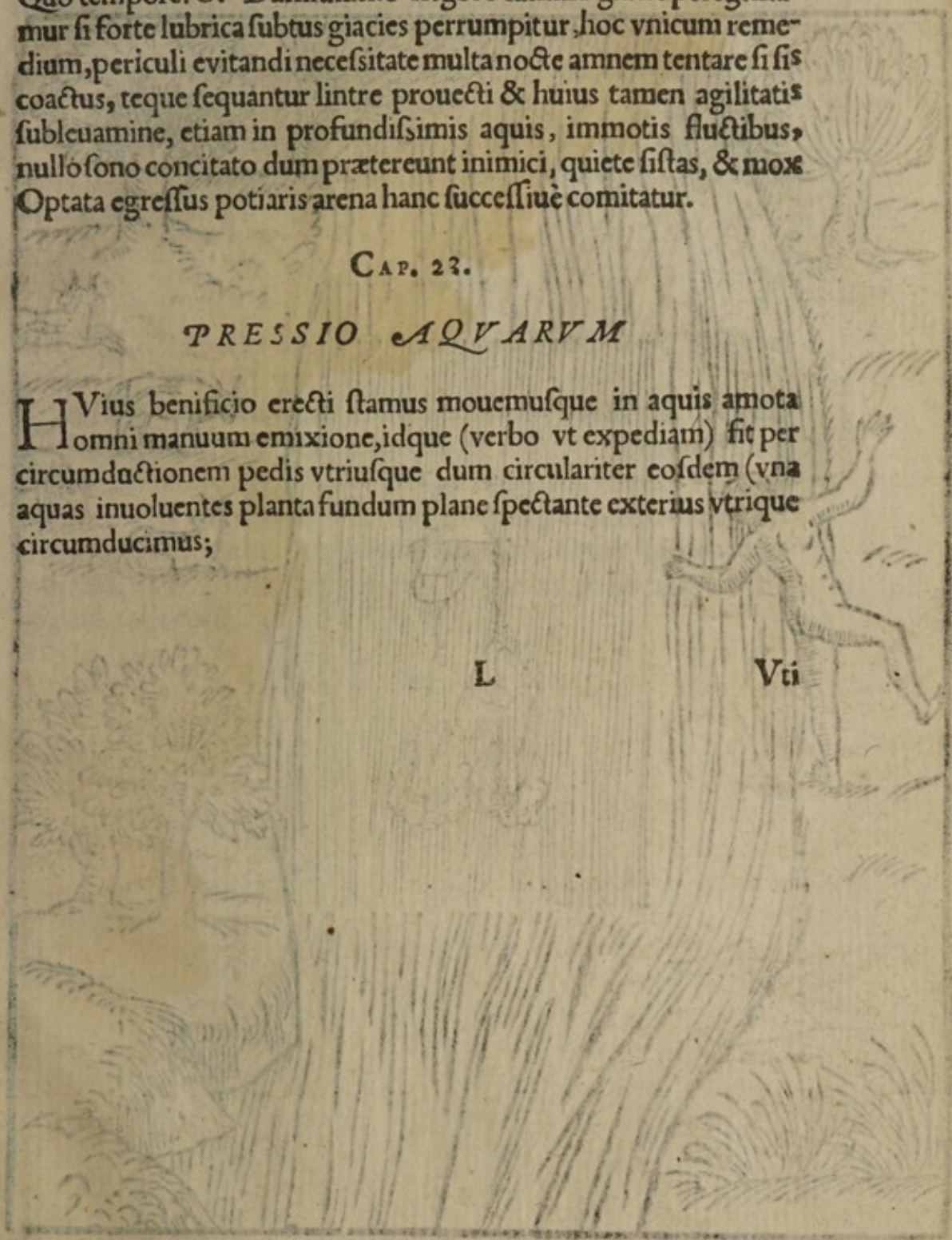
CAP. 22.

PRESSIO AQVARVM

Huius beneficio erecti stamus mouemusque in aquis amota omni manuum emixione, idque (verbo vt expediam) fit per circumductionem pedis vtriusque dum circulariter eosdem (vna aquas inuoluentes planta fundum plane spectante exterius vtrique circumducimus;

L

Vti

DE ARTE NATANDI

Vti patet praesenti demonstratione

N. Huius non potest varius non esse vsus. G. Dum aquas animosq̃
 simul ac artificiosè premimus, facile circumspicere possumus altissi-
 mos fluctus superare tormento arcuè sagitare gladio decerta-
 re, manuum denique ministerio liberimè perfrui, *Caveat huic ad-*
dictus ne rariori flumine lutoſo aut malorum graminum pleno eā-
 dem frequentet, arduum enim est & periculofum: malo quia gra-
 mine tibia nonnunquam erit ligata: quod si contingat illicò affe-
 ctanda est

CAP. 24.

DORSI NATATIO CONTRADICTORIA

Sic dicta, quod sicut orationes contradicentes acerrimè & ex di-
 ſametro inter ſe diſſonent: ita & hæc actiuitas è membris con-
 tradictorio modo ſepoſitis, profluit. N. Quæ illa ſunt? G. Vel ma-
 nus dextra & pes ſiniſter: vel ſiniſtra manus pes autem dexter. N.
 Quomodo? G. Supini dum natamus dextera manu apprehendi-
 mus pedem ſiniſtrum, & è contra alia tunc temporis tibia elevata
 velociter ac depreſſa,

DE ARTE NATANDA II

In hunc modum.

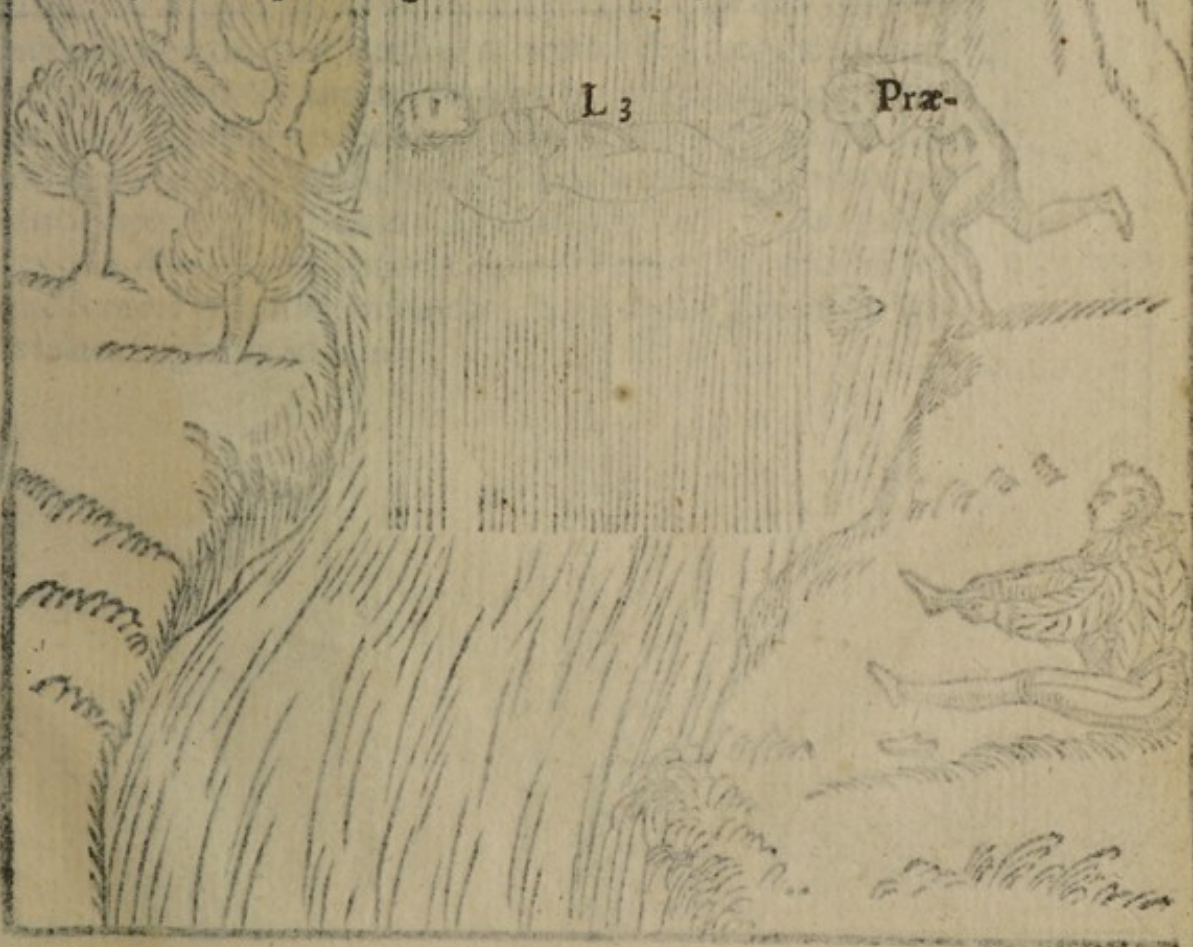
LIBER SECVNDVS

Si gramina tibijs adhærent supini dum natamus, hoc artificio amouentur illicò. Quòd si infausto (vt aiunt) omine malorum graminum supini dum natamus tibiæ utræque simul ligenter, eo tum casu.

CAP. 25.

NATATIO CONNEXA.

Sepè multumque opem fert, vitæque tutamen certissimum. N. Colligatis simul tibijs & connexis putasne fluctibus nos tutò posse excedere? G. Auspicatò quidem. Dum enim ita connectuntur tibiæ, brachia etiam sibi inuicem implicata, pectus super gestamus: Dein extendentes corpus, supini procedimus, utrasque tibi- as eleuando, vicissimque deprimendo, contrahendoque dum deprimimus, donec ripæ contigui, voti sumus compotes,

DE ARTE NATANDI

Præsens vti vides.

LIBER SECVNDVS.

Ad hanc difficultatem, accedit alia maior multò ac periculofior, scilicet manibus pedibusq; ligatis si quando è carcere, vel puppi, vel aliquocunq; loco in flumen eiectus, hanc callens rationem artificiosam, saluus tandem fluctibus emergere possis. Huic discrimini euitando, & similibus, ventre dum natamus, opem fert.

CAP. 26.

PROLAPSIO.

N. OMnis (quantum ego intelligo) pronatio est prolapsio. G. Tranfumptiuè etfi eo nomine appelletur, tamen hæc propriè verèq; & genuinè ita appellanda est, quia sicut vermes, seu angues prolabentes per partium priorum limosam tenacitatem, posteriora (vnà prolabentes) ad se attrahunt, itidem & huius facilitatis fretus auxilio, è medio densissimorum graminum sensim elabitur, N. Quo artificio? G. Ventre natans, in hoc casu, proiectis tibijs placidè retrorsum, manibus antrorsum, sed coniunctim vtrisque procedimus. Sic tamen, vt brachia manusq;, quoad possumus longissimè à pectore extendamus: digitis connexis, palmis curuatis fundum spectantibus, his secundum artem sic dispositis, per palmas incurues, & vlnarum vim, aquas ad nos attrahimus anteriores, quæ dum corpus tibiæq; coniunctæ processui vltiori sese lentè & more gracili accommodant, nos è densis graminum fyluis saluos sospitesq; educunt:

DE ARTE NATANDE

hæc vt demonstratio docet.

Caueant huius experti, ne nimis feruidè & ferociter hoc casu contendant sed placidè placatè animosè; neue manus dilatent multum, ne pedes omninò: ingruet enim periculū prædictum sine dubio, cuius nodola connexio sine discrimine vitæ (nisi externū adsit auxiliū) nullo modo dissolui potest huic difficultati succedit placida quædam collusio & iucunda

CAP. 27.

SESSIO CONTRACTA.

*S*iquidem natandi periti, multis modis varioque artificio natantes iacemus ambulamus, stamus, sedemus utique. *N.* Quali cathedra sedere soletis natantes. *G.* Lenta quidem & permolli; cuius aream occupanti non opus est puluino, siquidem aquæ natandi perito lectulus, quo decumbet area, qua pedem figat; via qua ambulet; currus quo prouehatur; viridis campus quo se miris modis oblectet; cathedra qua repositus sedeat. *N.* Penè defessus sum ripa diutius perstans doce quæso quomodo aquis sedere queam? *G.* Non id fit erecto corpore sed contracto idque, vtraque manu vtramque tibiam comprehendente tibijs sic detentis, successiuè datis vna depressisque sedulo ad hanc rem aditus tibi clarior ut sit, primò conatum manus per vtrunque latus, per attractionem aquarum depressionemque corpus subleuare nitantur: pedes etiam tibiæque eodè modo sed sic ut dum hæc aguntur inferius pedes contrahat poplites versus manus vna per genua dimittens, donec pedes prædicto modo apprehendant teneantque, natans quoad potest, pectore tumido, capiteque prono sedeat:

M

sic

DE ARTE NATANDI

sic

Huius auxilio gramina vtrisque pedibus hærentia vel vtrosque simul ligantia manibus vtrisque enodare possimus, sed quod maximum est, si forte in puteum profundum iniecti simus vbi neque præ angustia natæ, neque præ fundo luto aquas premere seu menti suspensione libere frui, tunc in angustis, & præ luto fundo raris fontibus, vtrumque pedem manibus vtrisque tenentes, agitantisque auxilium exclamamus de profundis præter prædicta omnia, mirā hæc facilitatē ministrat sequenti agilitati, quæ appellatur

CAP. 28.

PEDALIVM DIGITOREM

præcisio.

N Multum ardua hæc ratio videri debet & difficilis quando-
quidem pauci hoc possunt in aquis: pede vno aream pre-
mente nonnulli humi sistentes cō sese reflectere nequeunt. *G.* Multi
multi in aquis possunt positi, quæ humi omnino non possunt. Et
ego sæpius tentans digitum pedis maiorem labijs applicuerim
meis, cum id terra lectulouè, nullo modo poteram. *N.* Ne me di-
utius producas quin planè dicito, quomodo vngues pedum pro-
funda aquarum serie natans amputare possim. *D.* Dexterâ valens, cul-
tro detento eadem, eleua tibiam sinistram, eademque vna cum pe-
de vsque ad genu dextrum attrahe, hucusque attractum, sinistra
manu apprehende; apprehensos digitos vna cum dextræ manus
digitis tange & ad placitum tracta præscende ad placitum, liberè
enim licet & sine omni periculo.

Ma

Vā

DE ARTE NATANDI

Vti demonstrantem me vides:

LIBER SECVNDVS

Huius hæc est commoditas, quod digitorum iuncturas (quæ post lotionem nonnunquam sunt immundæ) liquidó lauare & alijs nõ videntibus ad voluntatem nudare, præcindere, colere. Hæc etsi minus utilis sit, iucundior tamen est & venustior

CAP. 29.

ΤΕΤΡΑΦΑΝΗ.

Quatuor partes corporis supra aquas vno eodemq; tempore ostendens: caput scilicet vlnas genu. *N.* Curiosa hæc videtur agilitas nec breui tempore ediscenda. *G.* Eam experturi vno genu, supra alterum circumflexe eleuato positoq; altera densis vicibus elata depressaque tibia, vtriusq; manus dorso mamillis affixo, vlnis in altum eleuatis, pectore tumido, & quoad fieri potest eleuato, supini colludentes natant,

DE ARTE NATANDE

Sub hac forma.

LIBER SECVNDVS

Præter iucunditatem ex hac difficultate enatam, hac vtramq; præsertim tibiæ alteram in aquis profundissimis subleuare possumus, vt planè docet

CAP. 30.

TIBIÆ ERECTIO.

Nonne ostensio pedum, & tibiæ erectio eadem sunt. **G.** Minime. Siquidem hæc non fit sine subleuamine alterius tibiæ manuumq; ex vtroq; latere, aquas paulò inferius inuoluentium, deprimentiumque: dein dum altera tibia ad mediam supra aquas erigitur, alia tibia fortiter densèq; aquas inferius deprimat,

DE ARTE NATANDI

Præfente vt patet demonstratione.

LIBER SECVNDVS.

Hac freti facilitate, vel populum potus aut aliud quippiam digito pedis maiore connexo flumen ad placitum transferre possunt, melius tamen multò & facilius illud efficit

CAP. 24.

MANVVM ERECTIO.

SVpini dum natamus varius ac multiplex est manuum nostrarū vsus: aut enim corpus inter natandum a sorde abluimus, gramina a capite a brachijs â tibijs remouemus, aut nos facile subleuamus at manum vtramque perpendiculariter erigere multò maxime difficillimum est, simul & natare. *N.* Mihi videtur multis prædictis ratio multò facilior ac magis familiaris. *G.* At cum eriguntur brachia, contrahitur pectus, quo contracto corpus festinanter descendit. Itaque hîc latet huius agilitatis opus vt dum brachia erigimus pectus omninò non contrahamus, sed quoad possimus efferamus simul.

N

hoc

DE ARTE NATANDI

hoc modo.

LIBER SECVNDVS.

Id si artificiosè fortiterque faciamus, vel togam, vel crumenam,
vel aliud quiduis tutò transportemus Hanc sequitur.

CAP. 32.

OCREARVM IMPOSITIO

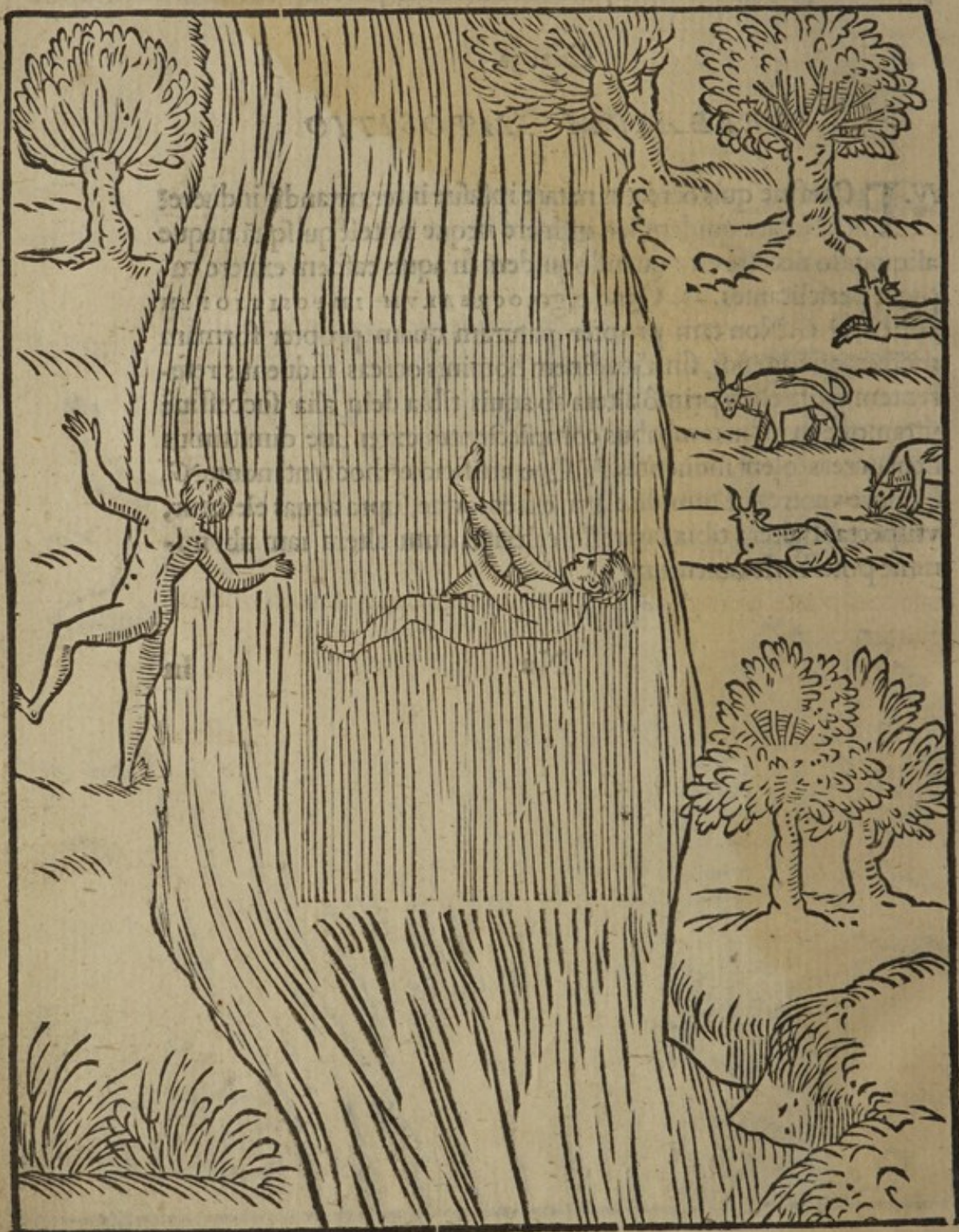
N. Potestne quis ocreatus natare ipsasue inter natandū induere?
G. Natare quidem, sed induere neque potest quisquā, neque
aliquando necesse est: quandoquidem in aquis easdem exuere cu-
piunt periclitantes. **N.** Quid ergo OCREARVM IMPOSITIONEM
appellas? **G.** Non tam propter naturam quam propter formam
modumque agendi, similitudinem hominis ocreas induentis refe-
rentem, quia elata primò altera ab aquis tibia dein alia successiue
vtramque manibus ambabus complectentes, extensiue dimittimus
sicut ocreas solent induentes. **N.** Quo artificio est hoc tentandum? **G.**
Pectore ventreque tumidè elato, extentoque, supra aquas eleuatur,
ut inspecta altera tibia depressa celeriter dum altera iam tibi mi-
nimè potest esse obscurum.

N²

in

DE ARTE NATANDI

hoc modo.

LIBER SECVNDVS.

Hæc tibijs abluendis longè solet esse commodissima, graminibus-
q; abdicandis, huic non multum dissimilis est

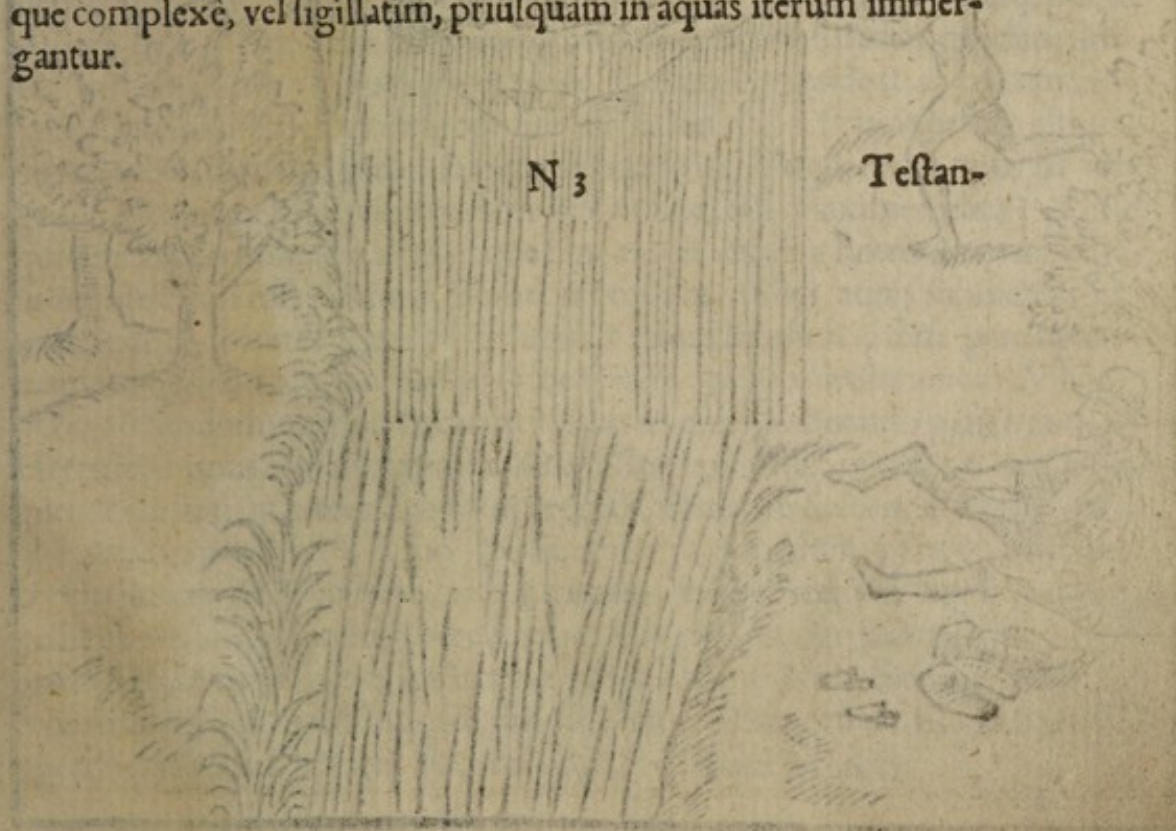
CAP. 33.

SALTATIO CAPRÆ.

SIc dicta, quia sicut capræ saltantes, motionem pedum sedulo re-
duplicant: ita hoc pedum in aquis gestu perfuncti, reiterant
motionem illius generosè, vt solent in corona saltantes dum ex-
ultant Hæc pedum multiplex vna vice velocq; elatio, non fit sine
excellenti animi magnitudine corporisq; agilitate neruosa. N. Hæc
si adsint, quomodo tamen ipsam agemus, & in sublimi clarè refe-
ramus? G. Fit pectore tumefcente valdè, manibus bis teruè velo-
citer densisq; vicibus, aquas lateribus subsilientes, conglobantibus,
deprimentibusq;, sic tamen, vt ter, quateruè densis vicibus depres-
sis vltima vice parum manus dilatando, fortiter ac profundius so-
lita, aquas deprimendo, corpore firmiter exultante, tibia vtrasq;
ex aquis in altum eicias, duplicatis & reiteratis vicibus earum, id-
que complexè, vel sigillatim, priusquam in aquas iterum immer-
gantur.

N 3

Testan-

DE ARTE NATANDI

Testante oculo tuo & planè iam vidente.

LIBER SECVNDVS.

Hæc difficillima omnium est, longéq; præclarissima. Hanc rectè si calleas apicem ipsum transcendisti, altius contendere noli, voti cum sis compos. *N.* Nec credo posse, sed dic quæso, nihilne natandi artis, latet sub aquis? *G.* Ea quidem magnam huius artis portionem suo iure sibi vindicat, quia pauci id tentant, præcipuè cum sit comes periculi. *N.* Ne graueris (amicorum nulli secunde) hoc quoq; artificium mihi retexere, & ante oculos, vti cœpisti, expressa demonstratione ponere. *G.* Tua vox, quam egregiè charam semper præ cæteris omnibus habebam, virtusq; generoso pectore tuo, diu multumque nobilitata, me monere visa sunt. Extremo actu ne deficiam. Fac amabo dum quæ restant sub aquis demonstram, tu vti cœpisti, veloci oculorum intuitu & perspicaci, motum gestumque nostrum obserues. *N.* Modò vt possim. *G.* Huius primus gradus dicitur

CAP. 34.

VRINATIO.

N. **O**Mnibus hoc vitium est, quòd saxi similes fundum recta petunt. *G.* Vitium quidem est, sed non naturæ. *N.* Arte putasne opus esse vt submergamus? *G.* Aedipol, vt vel artificiosè, vel celeriter, vel decorè, vel sine detrimento. *N.* Quiuis facillè demergit sese, vt patet in tot totiesq; ponto pereuntibus. *G.* Imo verò difficulter: exemplum capias è multis, qui dum submergere sese student, diu iacentes proni, & enixè contendentes, tantum facies eorum occultatur flumine, occipite & natibus superficie aquarum altioribus: adeò vt astantes, pleno sæpè ore exclament, Virga, virga, opus est virga. *N.* Nequeunt isti in profundum descendere, etsi maximè velint? *G.* Ne quidem acriter contendentes itaque hinc elucet: natura hominem natæ: cū non potest non nisi violenter submergi: totque indies aquis submersos interire, quòd violenter aquas ad se rapiunt: dum fundum ipsum pertingant, neque id quidem actutum, sed post longam in aquis colluctationem. *N.* Num periti ad fundum, quando & quam primum velint aliquando penetrant. *G.* Hercule, si opus est, sagittæ instar arcu distento emissæ: quodque iacula nequeunt cursum inuertere, progredi, regredi, ascendere, descendere, rectè, oblique, mixtè, pro arbitrio suo. *N.* Submersionis modum, primum enarres. *G.* Quam imprimis narraui, ea est vrinatio, fitque erecto in aquis corpore, pedibus arenosum fundum prementibus: sic positus, cum primum submersionem tentare conatur, exultat sursum à fundo contrahens ad pectus mentum & incuruans, Vertice capitis, fundum spectante, manuum dorsis sibi iuicem plicatis ante caput, eisdem sic coniunctis & in aquas fundum.

DE ARTE NATANDI

Versus velociter recteque detrusis: in descensione (dorso vnius manus alterius dorsum oppositè spectante & conglugente) exterius incuruatæ, dilatentur robustè, hæcq; dilatatio fursum tendat partim flectens retrorsum exempli gratia:

Hæc parit primam submersionis speciem, quæ dicitur

CAP. 35.

DESCENSIO PERPENDICVLARIS

Hanc frequentantes: ab altioribus locis quales sunt virides ripæ
 Harbores pontes lintres, aut naues priusquã descēdunt in aquas,
 aere sese attollant quò celerius rectiusque fundum petant. *N.* Qua
 corporis habitudine? quo gestu ac motu? Sicut sagitta in altum e-
 missa, cum ad sūmum peruenit versā reuertitur vice eodem pror-
 sus modo aquas recte subiturus, effert sese, quo rectius caput fun-
 dum pronè respiciat idque facillimè si dicto more manus inuicem
 oppositæ, quàm primum aquas penetrant curnatis exterius pal-
 mis sese vtrinque dilatent descendente capite ipsis verò manibus
 contentione obliqua ascendentibus.

O

Vti

DE ARTE NATANDI

Vti præsens demonstratio docet.

LIBER SECVNDVS.

Huius commoditas magna est in profundissimis arcis perscrutandis quas nisi hoc celeris motus beneficio facti nullo modo præ defectu spiritus accedere aut attrectare valeamus. Hac rariùs utimur quia maiori sit cum periculo, discriminis verò nullius, maximæ verò voluptatis ac vñs, est sequens

CAP. 36.

SVBNATATIO.

N. **H**ic ego paulò sum quàm reliquis deditior. *G.* Esto. Aquas postquam prædicto more immissi simus primò (quod antequam immergimur nobis deliberandum est) vel summa vel media vel infima fluentis regione iam submersi manuum dorso, dorsum contingente, sic applicatas velociter extendamus, pollice fundum indice zenithspectantibus (quo profundius subnatate velis eo altius palmæ manus pollice fundum spectante) exterius sunt torquendæ, dum extenduntur, ac dilatandæ: quo verò altius velimus, subnatate & summæ superfici ei propriùs, eo latior palma manuum (sicut ventre solent natantes) esse debent, pollice utroque sese inuicem salutante palma fundum spectante; medio verò qui natate studet tutissimus pollice vtriusque manus parumper depresso anteriores fluctus ad sese attrahat, attractos etiam retrò propellat) manus incuruatæ sint retrosum, eodem prorsus modo distentis brachijs fortiterque aquas anteriores apprehendentibus & post se repellentibus ab vltima extensione anteriori, exterius circumgyrando quousque ad genua penè reducantur: hoc fit pedibus extensis, sicut dum ventre natamus, sed summū fluminis potius, quàm fundum affectantibus.

DE ARTE NATANDI

Ecce autem:

LIBER SECVNDVS.

Subnationem vsurpamus, cum vel aliquid fundo quærimus, vel cū ad diuersos locos nos occultè sub aquis transportare velimus vel si periclitanti fundoq; iacenti, opem auxiliumq; afferre studemus hoc casu. Caueas ne quempiam periclitantem, vel supra, vel aquis inferiùs temerè adeas, aut ne eum apprehendere te, vel supra, vel subtus sinas Hoc enim si fit actum est, abire non licet, perijisti. *N.* Quid ergo in hoc casu faciundum censes? *G.* Neminem in hoc casu adeas, nisi cautè & tutò. *N.* Id quī sciam & hoc quī fit? *G.* Est quodam prodire tenus, si non datur vltra. Itaq; amico si hanc gratiam postremam præstare velis, primo modicè sit suffocatus, adeò vt acrimonia visus sit tibi pænè extincta. *N.* Hoc quī sciam? *G.* Quàmprimum fundum contigerit, id plerunq; fit: Dein si quo locorum iacet, videre potes, aut pernoscere, ne aquis te submittas, nisi duodecim ab eo pedibus distes propius supra ne accedas. Dein submersus non festinanti motu procedas, sed cautè sensim ac pedetentim: omnino acutè prouidens, propius aggressus, caueas ne te omninò pertingat, ponè accedens si potes illius capitis coma (facièq; eius supinè versà) apprehensa, ad rariores aquas eum attrahito, eleuans demittens, fricans, vestibus à frigore operiens in hoc fatali discrimine, si copia adsit, arrepto fune corporiq; alligato, terminum eius stantes in ripa, vel (si curtatior sit) sequens in amne, manu teneat, & signo à te dato fortiter ad se attrahat. His omnibus ritè perficiendis necessaria est

CAP. 37.

REVERSIO VRINARIA.

N. P^ræsumus ne sicut supra solemus, sic submersi etiam, ad placitum reuerti? *G.* Eadem pene facilitate Hæc verò maxima ex parte & commodissimè, eodèmq; prorsus modo fit, quo priùs Tropica expedita, altera manuum plana palma exteriùs versà, aquasq; interiores repellente, altera posteriores plana canaq; palma attrahente, dum reuertimur in fine extensionis, digiti manus anteriùs extenti palma exteriùs versà sursum curuare se debent,

DE ARTE NATANDI

hacvt claret demonstratione.

Huius flos & perfectio vera adhuc explicanda restat scilicet

CAP. 38.

SVBNATATIO CIRCVLARIS.

CVm aliquid amissum, circumfluentes sub aquis quærimus (quod optimè solent canes venatici) circulo aream circumcinguimus, diuersa loca lustrantes, idq; adeò methodicè, vt nonnunquam albos lapides monetam, cornua, calciaria, siue alia signa euidentia fundumq; natura affectantia, in amnem proijcimus, eademq; (etsi tria aut quatuor sint) aut plura, eodem quo iniecta fuerunt ordine (non omninò surgentes in altum) aggredimur simul ea exportantes omnia. Hæc expeditè quidem fiunt, dum subnatamus circulariter. *N.* Qua partium facultate hæc potissimum est peragenda? Manuum scilicet vtriusq; : à dextris ad sinistram, aquas sedulò voluentibus, si ad dextram circuire studemus : sin ad sinistram contendimus, tunc manuum forma & inuolutio è termino procedit ac latere contrario.

O4

Vt

DE ARTE NATANDI
Vt liquet per exemplum.

LIBER SECVNDVS.

Quando rem aquis deperditâ recta subnatatione præterimus, tunc circulari cursu errorem corrigimus. In omni etiam subnatatione caue ne vltius procedas quam clara tibi lux commonstrat viam quod si tenebris semelaquæ & oculi sint obducti hoc indicium est aut sub ripam te vltius prorepisisse aut nimis profundè descendisse aut sub lentre aliove superficiem aquarum tegente radiósque luminis abdicante non sine discrimine errasse. *N.* Quid ergo faciendum senses hoc periculo, cum neque videre quicquam nec aduocare quempiam neque ascendere neque liberè spirare possimus? *G.* Denotes huiusmodi locos aggredi noli at si festinanti cursu & veloci tenebris semel sis immerfus præsentis animi memoria fretus rectâ linea retro quo intraisti reuertere sursum speciens, lumen enim tibi longè illucet; præ omnibus cauens ne spirare tentes sub aquis: quod si hostium, ripis astantium spicula lethiferaque iacula aut diutius subesse cogant, quam commodè pati possumus, tunc affectanda nobis recurrit,

CAP. 39.

AGILITAS DELPHINI.

HÆc ascendere nos & descendere docet. Expeditè elatiores paulò breuem trahimus spiritum depressique illicò procedimus tuto: idque per quingentos passus vitæ difficultate districtis (æstate præsertim) licet quam minima cum molestia:

P

exen-

DE ARTE NATANDI

exempli gratia.

LIBER SECVNDVS.

Hanc experturi, vna aut altera præmissa pronatatione prona illi-
cò sese submergunt (quò profundius eo tutius modò videre pos-
sint) pronatantes sub aquis, quousq; commode spiritum retinere &
reprimere valeant. Dein sensim procedentes, surgentesq; simul cū
præclaritate sese summis aquarum appropinquante sentiunt re-
pentè efferant caput, celeriq; attracto spiritu, actutum immergan-
tur summis aquarum. Vel propius vel remotius ad libitum pro-
cedentes hoc tentent toties, quoties præsens periculum & occasio
postulat. His iam laconicè dictis & viua sub imagine demōstra-
tis, scilicet quomodo per aquas tuti simus ab aquis, à periculis ab ini-
micis, littore nos prosequentibus, quid restat aliud, nisi

CAP. 40.

POSTREMVVS ACTVS.

ET si quo diutius natamus, eo melius agiliusq;, tamen post mul-
tam in aquis commorationem, siccum nobis affectandum est:
ne præ nimio aquarum frigore, membra (sicut iam mihi incipiunt)
nimium aquis quasi coacta videantur. Bene ergo lotus, omnibus-
q; membris mundus, locum commodum à te (priusquam molli a-
quarum glebæ corpus commisisti) diligenter obseruatum, vel su-
pinè, vel pronè, vel lateraliter, vel, quod sæpè solitus sum, retrogra-
datione supina aggredere: ripa erectus toga te circundabis, manu-
q; pane prehenso calciatus discurre, lepidè ludens, exultansq; vi-
ridi prato. *N. Panis comestio nihil pertinet ad istam artem. G. Mul-
tum, siquidem post ancipitis stomachi languentem digestionem,
spiritus intus colligit, capitis dolores (qui post longam natationem
sæpè ceniunt) amouet, calorem reuocat, colorem renouat, cor re-
creat, totum hominem deniq; exhilarat.* Hæc ego hodiè festinanter
tibi edixi omnia, sed admodum confuse, *N. t* tempus tulit. Tu,
quo & amicitia nostra euidentior sit, & firmitioribus tandè radici-
bus hæreat, dum tibi prosum, mihi autem non obesse videar, si sin-
gulis diebus bis teruè, his ripis præsens fueris, non grauabor equi-
dem te isthæc omnia sigillatim docere, neq; te deseram, donec &
mihi bellè placeas, & tibi peritè, pulchrè, egregiè denique natas-
se videre. *N. Nostri* non est dignas nunc tibi referre gratias, cum
dies dabit (quod iam dies pubertati nostræ negat) maturas red-

DE ARTE NATANDI

nam & tanto amore dignas. G. Gaudet si tibi *lymphatica nostra* ar-
ridet *industria*, & gratiam fuisse erga te, habeo gratias. Sed quia
Nocturnum Phoebus petens cubile, & fessa dies iam transacta &
glomerantes locorum istius turbae nos hinc abire monent. Cra-
(*anillente Deo*) hora prima pomeridiana, hunc locum reuisam
viresque bisque singulis successiue diebus. Vale. N. Placet, Te
optime. Vale.

FINIS.

DEO GRATIAS.

LONDINI,

Excudebat Thomas Dawson.

1687.

